

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

Diplomová práce

DOVEDNOST ŽÁKŮ 1. STUPNĚ URČIT SI OSOBNÍ CÍLE
SKILL OF STUDENTS PRIMARY SCHOOL TO SET THEIR
PERSONAL GOALS

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Tereza Krčmářová, Ph.D.

Autor diplomové práce: Anna Kopecká

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dovednost dětí 1. stupně určit si osobní cíle vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

Podpis:.....

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Tereze Krčmářové, Ph.D. za její
vstřícný přístup, za cenné rady, podněty a připomínky při zpracování diplomové práce.

Podpis:.....

Abstrakt

Diplomová práce s názvem Dovednost dětí na 1. stupni určit si osobní cíle, mapuje a popisuje, jak které složky působící na dítě ovlivňují volbu jeho osobních cílů. Tvorba osobních cílů je jedna z aktivit průřezového tématu osobnostní a sociální výchova, které je vymezeno rámcově vzdělávacím programem. Jeho šířka vyžaduje pojmenovávání jednotlivých aktivit a jejich zkoušení v praxi.

Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá základními složkami pro tvorbu osobních cílů, které člení na vnitřní a vnější. Také popisuje jádro osobnostní a sociální výchovy a vymezuje její metody a formy.

V praktické části je jedna lekce trvající dvě vyučovací hodiny. Je formou akčního výzkumu, kdy je každá realizace podrobně reflektována. Jejím cílem je zjistit, jaké jsou hlavní motivy pro tvorbu osobních cílů a jaké formy práce při vedení lekce o osobních cílech volit. Má napomáhat ke zkvalitnění práce pedagoga a jako inspirace pro učitele. Součástí je i analýza odpovědí dětí a rozhovor s učitelem.

Klíčová slova

osobní cíle, osobnostní a sociální výchova, primární škola, učitel, žák

Abstract

Diploma thesis named Skill of students primary school to set their personal goals, maps and describes the components which affect child and how do they influence child's choice of his/hers personal goals. The specification of personal goals is one of the activities of cross-section subject personal and social education, which is set by *educational program framework*. Its scope requires to name particular activities and their praxis.

The thesis is divided into theoretical and practical parts. Theoretical part covers elemental components for personal goals specification, which are divided into internal and external. The thesis also describes the fundamental basics of personal and social education, its methods and forms.

In the practical part there is a model lecture covering two lessons. The lecture is a form of action research, and every realization of the lecture is reflected in detail. The purpose of the lecture is to find out the major motives for personal goals specification and what forms of work to choose while facilitating the lecture. The thesis should help to improve and enhance the work of the teacher, my personal development and as an inspiration for the classes where it is performed. In the practical part there is also the analysis of the children's answers and interview with the teacher.

Key words

Personal goals, Personal and Social Education , primary school, teacher, student

Obsah

1	Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST		9
2	Cíle	9
2.1	Definice cíle	9
2.2	Charakteristika mladšího školního věku	10
2.3	Střední školní věk	11
3	Složky ovlivňující tvorbu cílů	12
3.1	Vnitřní složky	12
3.1.1	Motivace	12
3.1.2	Zájmy	14
3.1.3	Postoj	15
3.1.4	Hodnoty	15
3.1.5	Sebevědomí	16
3.2	Vnější složky ovlivňující tvorbu cílů	17
3.2.1	Rodina	18
3.2.2	Výchova	19
3.2.3	Vrstevníci	21
3.2.4	Učitel	22
4	Průřezové téma OSV	24
4.1	Doporučené očekávané výstupy	26
4.2	Metody pro výuku osobnostně-sociální výchovy	27
4.3	Principy a metody OSV	30
5	Shrnutí teoretické části	35
6	Metodologie výzkumu	36
6.1	Výzkumné cíle	36
6.2	Metody	37
PRAKTICKÁ ČÁST		39
7	Výukové bloky	39
7.1	Návrhy výukových bloků	39
7.1.1	1. Realizace	39
7.1.2	2. Realizace	48
7.1.3	3. Realizace	57
7.1.4	4. Realizace	65
7.1.5	5. Realizace	73
7.1.6	6. Realizace	81
8	Shrnutí empirické části	88
9	Závěr	91
10	Literatura	93
11	Přílohy	96

1 Úvod

Podnětem pro vznik této práce pro mě byla vlastní zkušenost ze základní školy. Během svého studia na vysoké škole jsem několikrát slyšela, že v rámci výuky máme v dětech podporovat jejich cíle, ať už jejich tvorbu, cestu k jejich splnění nebo ocenění za jejich splnění. Já jsem však takovouto zkušenost neměla. Mě se nikdy nikdo na základní škole a ani doma nezeptal, co bych jednou v životě chtěla dělat, a já to věděla, ale nikdo se neptal. Co potom měli dělat moji spolužáci, kteří nevěděli, co chtějí dělat. Na to mi tenkrát chyběla odpověď.

Proto jsem se rozhodla zjistit a zmapovat, jak je to v dnešní době na základních školách, na prvním stupni, s podporou dětí v tvorbě jejich cílů. Jestli už se o tom děti baví doma a co je vlastně v dnešní době při tvorbě a formulování jejich cílů ovlivňuje. Zda se jedná o cíle, které si děti určují samy, nebo zda jim je někdo podsouvá. Zda jsou děti schopné si za nimi stát, pracovat na tom, aby si je splnily a hlavně jestli vůbec vědí, co pro to musí udělat. Také jsem se snažila zjistit, jaké metody a formy pomáhají k tomu, aby děti mohly o svých cílech mluvit, popřípadě si je vytvářet.

Ve své práci se snažím zmapovat, na jakých základech si člověk své osobní cíle staví a tvoří, co ho motivuje k tomu, aby si je vůbec stanovil. A který předmět nebo obor na prvním stupni se touto problematikou zabývá.

V teoretické části se snažím zjistit, jaké jsou podmínky, pro to, aby si děti svůj životní cíl určily. Co je ovlivňuje zevnitř a co zvenku. Zda jsou děti na prvním stupni vůbec schopné o tomto tématu přemýšlet a jak je podpořit v tom, aby se nad tím zamyslely.

V praktické části jsem poté vytvořila jednu lekci, která mi má ukázat, jaké jsou cíle dětí, co je motivuje a jak se dá s touto problematikou pracovat v rámci průřezového tématu osobnostní a sociální výchova. Jedná se o kvalitativní výzkum spojený s akčním výzkumem učitele. Touto praktickou částí se snažím zlepšit výuku na základních školách a inspirovat učitele, kteří nevyučují osobnostní a sociální výchovu, aby s tím začali. Nedílnou součástí je i můj profesní rozvoj. Protože se dozvídám od dětí, jak v daném věku nad těmito věcmi přemýšlí a co je pro ně zásadní. Výsledky mého výzkumu snad mohou být pro někoho inspirací.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Cíle

2.1 Definice cíle

Na otázku, co je to cíl, existuje několik odpovědí. Záleží na úhlu pohledu. Můžeme rozlišovat cíl jako takový, cíl výchovy a cíl osobní.

Co znamená pojem cíl výchovy? V Pedagogickém slovníku¹ se uvádí: „*cíl výchovy v nejobecnější podobě je ucelená představa (ideál) předpokládaných a žádoucích vlastností člověka, které lze získat výchovou*“.

K tomu se váže další pojem, a to je cíl výchovného působení, který je v Pedagogickém slovníku charakterizován „*jako jeden z prvků výchovného systému, který vytyčuje směr výchovného působení. Může být rozložen do řady dílčích cílů, které jsou kulturně a historicky proměnlivé.*“

Cíle osobní v knize Psychologie pro učitele² je definován jako žákovy osobní cíle „*Jsou to cíle, na nichž žákovi osobně záleží a pro něž je ochoten vyvinout potřebné úsilí, překonávat překážky, aby jich nakonec dosáhl.*“

Obecné vymezení nabízí i Slovník spisovné češtiny³, který uvádí tyto dva příklady:

„1. *konečné místo, jehož se snaží někdo dosáhnout – cíl cesty.*

2. *účel, hodnota jako předmět, motiv usilování, záměry, úmysly, cíl života, výroby, politické cíle...*“

Z těchto tří definicí vyplývá, že cílem je něco, k čemu směřujeme, něco, co jsme si sami vytyčili, nebo co nám vytyčila rodina, společnost a v neposlední řadě i škola. Tvorba osobních cílů se objevuje v socializačním procesu osobnosti. V tomto procesu se dítě začleňuje do společnosti a díky interakci s druhými lidmi se samo rozvíjí. Ovšem k tomu,

---

¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003

² ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001

³ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 3., opr. Praha: Academia, 2005

aby se dítě dále mohlo rozvíjet, je zapotřebí, aby skupina, ve které se dítě pohybuje, rozvíjela ty složky osobnosti, které jsou důležité pro tvorbu osobních cílů.

2.2 Charakteristika mladšího školního věku

„Psychický vývoj lze charakterizovat jako zákonitý proces, který má podobu posloupnosti na sebe navazujících vývojových fází. Pořadí změn typických pro jednotlivé vývojové fáze, se řídí určitými zákonitostmi: je stabilní a nelze je libovolně měnit.“
(Vágnerová, 2000, s. 11)

Mladší školní věk je obdobím mezi 6. a 7. rokem a 10. a 11. rokem dítěte. Důležitým krokem ve vývoji je v tomto období vstup do školy.

„Dítě přijalo novou sociální roli a získalo nový status, roli a status žáka či školáka.“
(Čáp, Mareš, 2001, s. 229)

Nástup do školy klade velké nároky na rozvoj všech aspektů osobnosti. Jedná se o rozvoj senzomotoriky, paměti, intelektu, estetických předpokladů, pozornosti, sebeovládání, vytrvalosti a svědomitosti. Dítě v tomto věku je nejvíce motivováno na výkon, jeho hlavním motivem je být lepší než ostatní. Má potřebu získávat úspěch a hlavně uznání za výkon od ostatních. U dětí tohoto věku vznikají nové zájmy velmi snadno.

Na úrovni socializačního vývoje je pro dítě v mladším školním věku největší změnou to, že se mu mění role ve společnosti a poprvé se setkává s novým vztahem, a to se vztahem k učiteli a ke spolužákům. Alespoň z počátku má dítě v učiteli velkou autoritu. Spolužáci a vrstevníci jsou pro dítě v tomto stádiu vývoje velmi důležití. Vytvářejí se různá společenství, kamarádské vztahy, ale také vztahy, které jsou založené na soupeření a agresivitě. Dítě se učí novým formám sociální interakce. Poté co již začalo interakcí s rodiči, se nyní přidává interakce s učitelem a spolužáky. Vždy záleží na jejich předchozí zkušenosti. E. Erikson označil toto období jako období píce a snaživosti. Protože pílí a snaživostí dítě získává potřebnou pochvalu a uznání. Proto dítě překonává první období méněcennosti, které zapříčiňuje srovnávání sebe sama s dospělými.

Myšlení je již mnohem rozvinutější, podle J. Piageta se jedná o období konkrétních operací. Přichází tzv. realismus, pro děti je nejzajímavější jaká je skutečnost a chtějí vše poznat objektivně.

Vliv na dítě mají v tomto období nejenom nejbližší lidé, učitel a spolužáci, ale i společnost. Na dítě již působí televize, film, časopisy, internet a knihy. Sledování televize a filmů není nikterak intelektuálně náročnou činností. Dítě by mělo raději číst, objevovat nové a nové věci. Proto by se v rodinách mělo kontrolovat a regulovat sledování televize a filmů, nebo alespoň s dětmi shlédnuté věci hodnotit a reflektovat.

2.3 Střední školní věk

Jedná se tzv. střední školní věk. Střední školní věk začíná mezi 8. a 9. rokem dítěte a končí mezi 11. a 12. rokem dítěte. V rámci základní školy se jedná o úsek 3. až 5. třídy. Dítě v tomto období je již plně začleněno do provozu školy, chápe a respektuje její pravidla a mělo by mít osvojené normy chování, jak ve škole, tak i mimo ni. V tomto období dochází ke zvýšení výkonnosti všech orgánů a svalové koordinace. Přichází posun ze stádia konkrétních operací k abstraktnímu myšlení. Na místo mechanické paměti přichází paměť logická. Dle J. Piageta od 11. roku dítěte nastupuje fáze formálních logických operací, která doplňuje doposud fungující fázi konkrétních logických operací. Ve fázi logických operací žáci začínají operovat s poučkami a pojmy, začínají formulovat různé hypotézy bez opory o zkušenosti vycházející z jejich života, přemýšlí v abstraktních pojmech, vyvozují logické závěry, už jen formálně nepopisují a začínají o abstraktních pojmech uvažovat.

Důležitou složkou pro dítě jsou potřeby. Hlavně jde o potřebu stimulace a učení. Dále dítě potřebuje sociální kontakt, má potřebu být někým akceptován. Samozřejmě je důležité i zvládání školních povinností. Poté je také specifickým znakem pro toto období potřeba identifikovat se se skupinou dětí stejného pohlaví. Vrstevníci se dostávají na vyšší příčku života ve škole. Učitel, který doposud fungoval jako morální autorita, se nyní mění na zdroj informací. V tomto období můžeme sledovat, jak se začínají mezi dětmi tvořit rozdíly ve výkonu. Na povrch vyplouvají jejich silné a slabé stránky. Proto musí být učitel také dobrým diagnostikem, aby dokázal na vzniklou situaci ve třídě správně zareagovat. Je

totiž nutné, aby všichni žáci zažívali, pochvalu, ocenění, úspěch a pozitivní přístup ke své osobnosti.

3 Složky ovlivňující tvorbu cílů

Tvorba a hlavně plnění si osobních cílů je jednou z potřeb každého člověka. Člověk při dosažení svého cíle zažívá pocity štěstí. A právě tento pocit, který člověk zažije, při dosažení cíle, nás motivuje k tomu, abychom si své cíle stále vytvářeli. Jak uvádí Čáp, Mareš (2001), k tomu abychom správně pochopili, kde se v člověku bere nová motivace, musíme si uvědomit, že hlavním principem je princip dosahování cílů a překonávání překážek na cestě k cílům.

Z toho vychází, že nad všemi složkami jsou nadřazené potřeby, které řídí celý náš život, od potřeby jídla až po potřebu seberealizace. Jak uvádí Čáp, Mareš (2001), potřeba je totiž naším nejčastějším motivem pro naši práci. Abychom si svou potřebu seberealizace mohli uskutečnit, musíme k tomu mít motivaci.

K motivaci tedy můžeme přisuzovat všechny události a jevy, které člověku pomáhají v tom, aby si uspokojil své potřeby. Mít nějaký zájem, abychom věděli, jakým směrem se vydat. Dále musíme mít určené, co je pro nás v životě důležité, mít tedy nějaký hodnotový žebříček. Stát si za svým názorem a mít zdravé sebevědomí.

3.1 Vnitřní složky

3.1.1 Motivace

Hlavní funkcí motivace je uspokojování potřeb. Samotné motivaci předchází motiv, který funguje jako spouštěcí mechanismus pro celý proces motivace. Motiv je: „*pohnutkou k činnosti, činitel usměrňující chování jedince k určitému cíli*“. Motivovat někoho pak znamená podnítit zmíněnou pohnutku (Švancara, 1979, 131).

Motivace je proces, který nás vede k určitému cíli. Typů motivace je několik. Ty nejdůležitější pro tvorbu cílů jsou motivace individuální, k sebevýchově, osobnosti a sebe samého. Jak uvádí Pedagogický slovník (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 158), jedná se o souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které:

1. spouštějí lidské jednání, aktivují ho, dodávají mu energii,
2. zaměřují toto jednání určitým směrem,
3. udržují ho v chodu, řídí jeho průběh i způsob dosahování výsledků,
4. navozují hodnocení vlastního jednání a prožívání vlastních úspěchů a neúspěchů a vztahů s okolím.

Jedná se tedy o psychický proces, který by každého člověka měl vést k naplnění cíle, který si on sám stanovil. Každý člověk ale má jiný jak motiv, tak celkovou motivaci osobnosti, z níž relativně uměle vytrhujeme jednotlivé dílčí potřeby, zájmy, postoje nebo hodnotové orientace. Motivační rozdíly jsou již v aktivačním a energizujícím aspektu motivace: někdo je celkově silně motivovaný a vše nebo téměř vše koná s živým zájmem a nadšeně. Někdo je naopak pasivní, mdlý a ničím se nenadchne. Tyto protipóly nazýváme aktivita a pasivita a často se tato problematika zařazuje do temperamentu. (Čáp, Mareš, 2001)

Pro děti mladšího školního věku bývá nejčastější motivace na výsledek. Jak uvádí Langmeier, Krejčířová (2006), u dětí bývá motivace na nejlepší výsledek kritizována, protože se tvrdí, že jsou i jiné významné lidské vlastnosti, podle kterých by se měl člověk hodnotit.

To by se ovšem musel změnit celý systém hodnocení v našich školách a hlavně v hlavách rodičů. Takže největší motivací pro děti na prvním stupni bývá nejlepší výsledek ze všech, v tom jsou podporováni i doma. Tudíž si na sebe většinou kladou větší nároky, než jsou schopné unést. Nejlepším příkladem je odchod v průběhu základní školy na gymnázium. Dítě je motivováno tím, že změní školu, a tak se snaží zlepšit si známky, ale průměrné dítě se nikdy nemůže rapidně zlepšit za relativně krátkou dobu. Proto je pak zklamání z možného neúspěchu o tolik větší.

Motivaci můžeme dělit na motivaci primární a motivaci sekundární. Primární motivace, je ta, která vychází z nás, z našich vrozených, biologických potřeb, které fungují na základě instinktu. Sekundární motivace potom vychází z motivace primární a k ní se přidávají tendence naučeného chování, jak síla, tak směr. (Hartl, Hartlová, 2000)

Pro práci s dětmi na prvním stupni je určitě důležitější motivace sekundární. Ta je založena na motivaci vnější, která vychází z principu možnost trestu nebo odměny.

3.1.2 Zájmy

Chceme-li někoho motivovat, musíme poznat motivy, které se pojí s určitou aktivitou. Motivory jsou subjektivní a mohou se v průběhu času měnit. (Sang, 1999)

Zájem je jeden z motivů, který člověka motivuje k výkonu určité činnosti. Je to motiv získaný, nikoli vrozený.

Jak uvádí Čáp, Mareš (2001), v každém věku má jedinec jiné zájmy, ale jsou i takové, co přetrvávají od raného dětství až do stáří. Zájmy můžeme rozlišit podle obsahu, dále rozvinutostí „hloubkou“ (zájem počáteční, povrchní – naproti tomu rozvinutý „hluboký“). Nikdy ale jedinec nemá pouze jeden zájem. Vždy jich má několik najednou. Může se jednat o zájmy, které vycházejí jeden z druhého, jsou příbuzné a navzájem se doplňují, například zájem o hudbu – hra na hudební nástroj – návštěva ZUŠ. Na druhou stranu může vznikat konflikt mezi dvěma a více zájmy. To nastává v případě, kdy se člověk nemůže z různých důvodů naplno věnovat všem. Důležité z hlediska zdravého vývoje osobnosti je, aby si jedinec kompenzoval například svou práci nějakým naprosto odlišným zájmem. Například pracovník v kanceláři, který celý den jen sedí, by měl mít zájmy společenské a sportovní. Každého člověka navíc motivuje k výkonu nějakého zájmu něco jiného. Někdo to dělá kvůli sobě, někdo kvůli potřebě činnosti, někdo kvůli výkonu a někdo kvůli uznání apod.

Určitý zájem, jež zjistíme u osoby, o kterou se zajímáme, je součástí celkové motivace osobnosti. Zájmy tedy nazýváme takové věci, pro které je člověk nadšen a chce se o nich dále dozvídat a prohlubovat svou znalost v daném oboru. Pro děti v mladším školním věku jsou zájmy to, co je baví a dělají to rády. Dále pak zájmy, které jim vybrali rodiče. Tady se tedy jedná o vnější motivaci, protože si to dítě nevybralo samo.

Jak uvádí Hudeček (1986) zájmy můžeme dělit na nižší, kdy se jedná o dočasné zaměření jedince a o zájmy vyšší, kde se již jedná o dlouhodobé zaměření jedince. U zájmu lze sledovat tři druhy osobnostních reakcí, a to reakci obsahovou, reakci citovou a reakci snahovou.

Volba zájmů je důležitou složkou pro motivaci osobnosti, která poté podněcuje tvorbu osobních cílů. Děti v mladším školním věku se většinou pro budoucí povolání rozhodují podle toho, co je baví.

3.1.3 Postoj

Postoj je vysouzenou, odvozenou motivační dispozicí. Vytváří se učením na základě přímé, nebo zprostředkované zkušenosti, že určitý předmět (věc, situace) může umožnit nebo zmařit uspokojení některého motivu. (Balcar, 1983)

Postoje se liší člověk od člověka, každý člověk má jiný postoj k přírodě a životnímu prostředí, určité menšině v příslušné zemi, určité kulturní tradici, ale také k určitému druhu zábavy, sportu, hudby atd.

Postoj se skládá ze tří složek:

- poznání objektu, názory na něj,
- citové hodnocení, sympatii nebo antipatii, popřípadě i lásku nebo nenávist nebo lhostejnost,
- pobídku k jednání či k chování v souladu s názorem a emočním hodnocením, návyk, navyklou formu takového chování či jednání.

Každá ze tří složek může být složitá. Záleží na tom, jak moc jsme emocionálně zainteresovaní. Například emoční motivační složka může být podpořena z několika stran a z různých zájmů nebo potřeb. S pojmem postoj se nejvíce setkáváme hlavně v sociologii, kde se používá při průzkumech veřejného mínění. (Čáp, Mareš, 2001)

Při formování osobnosti, jsou postoje důležitým stavebním prostředkem. Dítě mladšího školního věku se učí si je vytvářet na základě osobní zkušenosti. Až ke konci 11. roku je již dítě schopno s nimi pracovat a uvádět na obecnější rovině.

3.1.4 Hodnoty

Hodnoty a hodnotový systém, nebo žebříček hodnot řadíme k vnitřním motivům. A to z důvodu, že si je každý tvoří sám v sobě a pro každého je důležité něco jiného. I přesto, že jsou hodnoty získávané až během života, může se v některých situacích stát, že je postavíme nad biologicky zakotvené potřeby (Smékal, 1989). Hodnotový systém má

opět vztah k potřebám, protože nám určuje, co je pro nás na prvním místě, co bychom tedy měli uspokojit jako první.

Každý člověk pořád něco hodnotí. Ale pro dítě v mladším školním věku jsou zatím nejdůležitější ty věci, které si samo vyzkoušelo, a vycházejí tedy z vlastní zkušenosti. Schopnost mluvit o abstraktních pojmech se podle J. Piageta objevuje až v období 11. roku. Od 11. roku dítěte nastupuje fáze formálních logických operací, která doplňuje doposud fungující fázi konkrétních logických operací. Ve fázi logických operací žáci začínají operovat s poučkami a pojmy, začínají formulovat různé hypotézy bez opory o zkušenosti vycházející z jejich života, přemýšlí v abstraktních pojmech, vyvozují logické závěry, už jen formálně nepopisují a začínají o nich uvažovat.

Hodnotový systém je hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období. (Mareš, Průcha, Walterová, 2003, s. 91)

3.1.5 Sebevědomí

Je součástí sebepojetí. Je to představa jedince o svém já. Vyvíjí se ve vztahu k okolnímu světu, je sociálním světem ovlivňována, je jedincem před světem bráněna. Psychologie ho chápe jako kognitivní strukturu uloženou do jedincovy paměti, která zahrnuje vědomou sebereflexi. Této struktuře odpovídají příslušné psychické procesy, zejména sebepoznávání a sebeporozumění. Vyvíjí se ve styku s rodiči, sourozenci, vrstevníky, kamarády, učiteli a spolupracovníky. Ve škole se lze setkat se situacemi, kdy žákově sebepojetí snižuje učitel, ale též spolužáci. (Průcha, Mareš, Walterová, 2003)

Sebevědomí je dovozováno z interakce s druhými lidmi při dosahování cílů, stupně úspěšnosti při jejich dosažení, dále od toho, že jsem a jak jsem uznáván a respektován druhými, v poslední řadě srovnáváním s druhými.⁴

Vymezujeme dva typy sebevědomí:⁵

---

⁴ Kasíková, H. Být pospolu nebo proti sobě? Děti a my, 1995.

⁵ Hartl, J., Hartlová, M. Psychologický slovník. Praha : Portál, 2000

- **Nízké sebevědomí** je nevěra ve vlastní úspěch. Vzniká v dětství nízkým hodnocením ze strany klíčových osob
- **Zdravé sebevědomí** je přiměřená míra sebevědomí, která je základem životní rovnováhy. Hodnocení, které se dítěti dostává od klíčových osob

Sebepojetí a sebehodnocení a také vytyčování si cílů a úsilí o jejich dosažení závisí na úspěších a nezdarech v činnosti a na názorech a hodnocení druhých lidí, jednotlivců a malé skupiny. Závisí na psychofyzilogickém stavu, zdraví a nemoci, vnějších podmínkách, sociálních vlivech i aktivitnosti-pasivnosti zformované v dosavadním životě. (Čáp, Mareš, 2001)

Tvorba zdravého sebevědomí u žáků v mladším školním věku, je ovlivněna jak vnitřními předpoklady, tak i předpoklady vnějšími. Jak uvádí Matějček (2004), vnitřní předpoklady jsou charakterizovány tzv. Velkou pětkou, to je souborem pěti vlastností člověka, o nichž lze říci, že umožňují člověku, kterých jich má všech pět uspět ve společnosti. Jedná se o inteligenci, svědomitost, energie, citovou stabilitu, přívětivost. U dětí v mladším školním věku se na všech těchto složkách teprve pracuje, proto je děti zatím nevnímají jako ty nejdůležitější. Pro tvorbu sebevědomí v tomto věku jsou spíše hodnotícími prvky vrstevníci, rodina a kamarádi. V tomto věku se jedná spíše o oblíbenost dítěte. Jak uvádí Vágnerová (2000), v tomto věku jsou oblíbenější ty děti, které jsou dobře naladěné, mají smysl pro humor, jsou otevřené, přátelské, dokážou pomoci a nejsou sobecké. Oblíbené děti jsou sociálně zdatné a jsou to ty děti, které již zvládly sociální dovednosti vymezené pro toto období. Nepopulárními dětmi se potom stávají ty děti, které jsou ostatním nepříjemné, ruší je a nestačí požadavkům skupiny. Důvodů, proč tyto děti nestíhají a selhávají, je několik: jiný mentální vývoj, špatná zkušenost nebo citové problémy. Každý učitel by měl tyto děti chválit za to, v čem jsou dobří zase oni.

3.2 Vnější složky ovlivňující tvorbu cílů

Tvorba osobních cílů spadá do socializačního procesu. Proto i při tvorbě osobních cílů záleží na prostředí, v kterém se děti nacházejí. Primárně se jedná o rodinu, potom o vrstevníky a v neposlední řadě i o lokální prostředí.

V této části popisují, co má vliv na dítě při tvorbě svých cílů. Jedná se o složky, které na dítě působí z venku. Jsou to tedy věci, které nemá dítě vrozené, a vyvíjejí se spolu s ním. Jedná se většinou o věci a lidi v jeho nejbližším okolí. Právě z toho důvodu mají možnost ovlivnit chování jedince.

3.2.1 Rodina

„Rodina je primární, neformální, malou sociální skupinou, ale je také základní jednotkou lidské společnosti. Zprostředkovává dítěti předávání kulturních a společenských hodnot a norem sociálního chování.“ (Čábalová, 2001, s. 197)

Jak říká Kohoutek (1998, s. 34), všichni jedinci podléhají vlivu sociálního vnímání. Toto vnímání je závislé na sociálních podmínkách, na očekávání, v podstatě na sociální zkušenosti, to znamená, že nezáleží na zvláštностech citových reakcí. Jedná se o vnímání sebe sama na základě toho, jak mě vidí ostatní. V mnoha případech se poté stává, že máme o sobě samém jiné mínění, než ve skutečnosti je.

Člověk není izolován od ostatních bytostí, lidé jsou v neustálém kontaktu s jinými lidmi, se skupinami lidí a jejich vlivem je potom utvářen a měněn. Tlak jedince na skupinu není tak velký, jako vliv skupina na jedince. Mínění, názory, postoje, předsudky a další věci jsou právě nejvíce ovlivňovány právě skupinou, ve které se jedinec nachází. Z toho vyplývá, že na utváření osobnosti má vliv sociální prostředí.

Každý člověk je na jednu stranu jedinečná osobnost, ale na tu druhou je i výsledkem sociálního prostředí, ve kterém doposud žil, a které ho formovalo. Jedná se většinou o rodinu, město, školu, pracoviště a v neposlední řadě i stát.

Pro tvorbu životních cílů je tedy moc důležité, zda dítě rodinu má a jakou, co vše od ní přejímá, a jaké jsou vztahy mezi členy rodiny. Pokud rodina funguje jako správná sociální skupina, tak dítěti zabezpečuje zázemí, a vnímá potřeby všech členů. Dítěti pomáhá v socializaci tím, že mu ukáže směr, kterým se celá skupina vydala. Jedná se o společné hodnoty. Rodina pracuje na sociálních dovednostech, komunikaci a poskytuje dítěti oporu.

Nejdůležitější role v procesu socializace dítěte hrají rodiče a sourozenci. V každém období fungování rodiny najdeme jinou strukturu vztahů mezi jejími členy, jinou komunikaci a i způsob života. Ve všech rodinách by měly být respektovány potřeby všech členů rodiny. Pro tvorbu osobních cílů, tedy fungování v procesu socializace je, zda rodina funguje nebo nefunguje.

Základní tři typy rodin, jak je uvádí Čábalová (2011, s. 199) jsou:

- Rodina funkční
  - plní všechny svoje funkce
- Rodina dysfunkční
  - některé z funkcí nejsou dostatečně plněny, rodina však ještě není podstatně ohrožena
- Rodina nefunkční
  - rodina již nefunguje a je v podstatě narušen její chod a výchova dětí.

Pro volbu osobních cílů a nejen pro ně je nejlepší, když dítě žije ve funkční rodině. Tato rodina plní všechny své funkce. Mezi těmito funkcemi je i funkce socializační, která nejvíce napomáhá k tomu, aby si dítě uvědomilo, na co má a na co ne. Hlavně je důležité, aby se o osobních cílech doma mluvilo, ne přikazovalo, ale mluvilo.

3.2.2 Výchova

V rámci socializačního procesu hodně záleží i na tom, jak je jedinec vychováván. Vztah mezi vychovávaným a vychovatelem se odráží v různých stylech a způsobech výuky. Ve výčtu, který následuje, se jedná o výchovu, kterou užívají všichni bez rozdílu. Je to základní rozdělení, žádný z typů ale nemusí přesně odpovídat své definici. Určitě každý, kdo někoho vychovává, tedy vychovatel, užívá kombinace různých typů výchovy.

Máme tři základní typy výchovy: Autoritářská, demokratická, liberální.⁶

Autoritářská výchova nedává moc prostoru k diskuzi, rodiče jsou většinou tvrdí vůči svým dětem, neberou ohledy na individuální potřeby dítěte. Tito rodiče nechválí,

---

⁶ ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut sociálních vztahů, 1996

pouze kritizují a schovávají se za to, že chtějí z dítěte dostat to nejlepší. Děti jsou pořád řízeny příkazy a zákazy, nikdo se jich na nic neptá, rodiče jsou pro ně „svatí“ a přes jejich vůli dítě neudělá vůbec nic. Děti těchto rodičů bývají nesamostatné, závislé, neprůbojné a samostatně nemyslí a tyto děti se neumí chovat spontánně.

U těchto dětí se proto můžeme setkat s tím, že rodiče určí jejich životní směr. Tyto děti by sice chtěly dělat něco samy, ale vědí, že u nich doma to nikoho nezajímá. Proto se můžou setkat se situací, kdy rodič jejich budoucí povolání, či nějaký další jejich životní cíl zavrhně ať z důvodu, že se mu nelíbí, nebo z důvodu, že už má pro své dítě dávno vymyšleného něco jiného. Je několik způsobů, jak se tyto děti mohou bránit. Buď revoltou, a to tak, že se úplně odstříhnou od svých rodičů. Nebo že se podřídí jejich přání, ale při první příležitosti své rodiče zklamou.

Děti těchto rodičů jsou ty děti, které většinou žádné vlastní životní cíle nemají, protože je přejímají od svých rodičů. Většinou se jedná o rodiče ve vysokých funkcích, ať už manažerů, ředitelů či lékařů. Můžeme se také setkat, a ne výjimečně, s tím, že autoritativně vedou své děti i ti rodiče, kteří nemají moc vysoké vzdělání či výši intelektu. V tomto případě je o to smutnější, že jejich způsob výchovy je často také doprovázen fyzickým či psychickým deptáním.

Práce s takto vychovávaným dítětem je pro učitele velmi těžká. Musí v něm probudit přirozenou motivaci. To znamená, musí to dítě vyburcovat k vlastní aktivitě, iniciativě toho, že může mít nějaké své osobní cíle, něco co chce opravdu jenom ono a ne jeho rodiče. Tady může nastat problém v konfrontaci s takovým rodičem. Rodič to může brát jako útok na svou osobu, jako podřívání autority. V tom případě musí učitel najít tu správnou hranici, tak aby pomohl dítěti a zároveň neměl problém s rodiči.

Demokratická výchova je o rozhovoru, o otevřené komunikaci, o pružnosti. Na druhou stranu se charakterizuje pevným vedením a důsledností ve výchově dítěte. Děti takto vychovávané jsou většinou samostatné, komunikativní, otevřené a tak nějak všeobecně veselejší. Jejich rodiče je totiž nechávají si vybrat, čím se chtějí zabývat a dále rozvíjet. Tyto děti se rozvíjejí po všech stránkách, je u nich rozvinutá fantazie, kreativita, estetika, ale i zodpovědnost a smysl pro práci.

Dalo by se říci, že děti takto vychované to budou mít v životě a v rozhodování, jak budou dále žít svůj život, jednodušší. Ovšem i tady můžeme najít několik nevýhod. Je to až příliš zájmů, kroužků, aktivit, které se v pozdějším věku mohou projevit jako nežádoucí. Najednou dítě neví, kterým směrem se vydat. Ovšem to je spíše výjimka.

Liberální výchova je výchovou bez jakéhokoli vedení. Dítě je staveno do pozice stejně rovného s rodiči. V podstatě si dítě může dělat, co chce. Na dítě nejsou kladeny vůbec žádné požadavky a nikdo nehlídá, zda dítě plní, alespoň ty základní. Dítě vychovávané v tomto směru má ovšem silný emoční vztah s rodičem, který ho může, ale nemusí v budoucím životě brzdit. Takové dítě má možnost vybrat si, co bude v životě dělat, záleží jen na jeho volbě a na tom, zda má či nemá doma alespoň podnětné prostředí.

Poté zde máme ještě jeden styl výchovy, a to výchovu zanedbávající. Tato výchova se projevuje naprostým nezájmem o dítě ze strany rodiče. Nedávají mu vůbec nijak najevo svou náklonnost a lásku. Někdy dokonce rodiče dítě odmítají. Toto dítě bývá nesoustředěné, náladové, neumí komunikovat a nemá dostatek sebevědomí.

Nedílnou součástí výchovy jedince je i působení vrstevníků a učitele.

3.2.3 Vrstevníci

„Společenská skupina je celek dvou nebo více osob, které jsou ve vzájemných, více či méně vymezených a soudržných, formálních nebo neformálních vztazích a interakcích. Má vlastní systém pojmů, hodnot, cílů a norem, regulujících chování jednotlivých členů. Příkladem takové skupiny je rodina, zájmový kroužek, pracovní skupina, politická strana, národ atd.“ (Kohoutek, 1998, s. 41)

Lidé jsou v rámci svého celého života přizpůsobeni pro život ve skupině. Člověk není tvor samotářský. Proto se té skupině, ve které žije, musí určitým způsobem přizpůsobit. Většinou tyto skupiny vyznávají stejné hodnoty, mají stejné postoje a názory na určité věci.

Třídní kolektiv je v tomto ohledu hodně specifickou skupinou. Jedná se o nedobrovolné seskupení, které vzniklo na základě vstupu do první třídy. Dá se tedy říci, že funguje jako formální skupina, tak jak ji definuje Kohoutek (1998, s. 42):

„Formální skupiny jsou sestaveny za určitými cíli, jejich organizační struktura je dána (např. vojenský útvar, pracovní skupina apod.). Osoby ve formálních skupinách jsou spjaty neosobním funkčním pojítkem (např. velitel a podřízený).“

U třídního kolektivu vztahy vznikají postupně, proto se poté ve třídě vytvoří několik neformálních skupin, které již mají pojítka velmi osobní, a jejich fungování je založeno na stejných zájmech. Právě prostřednictvím těchto skupin a vytváření vrstevnických vztahů mají děti možnost uskutečňovat své cíle, dobře se učit, a posilovat své sociální dovednosti. Míra působení vztahů mezi vrstevníky na jednotlivce záleží na tom, jak moc je jednatel integrován do skupiny, jaké má skupina cíle, jestli podniká nějaké společné aktivity, a jestli jsou respektovány potřeby všech členů skupiny.

Sociální skupiny, nebo také vrstevnické vztahy dovoluují dětem, aby se osamostatnily od rodičů, začali být nezávislí a našly možnost sebeuplatnění. V sociální skupině vždy hledáme kontakt s jiným člověkem, a tím pádem nalézáme i cestu k sobě samému. V rámci sociální skupiny tedy vlastně dítě rozvíjí sebe samo a to díky socializačním principům, se kterými se setká jen v rámci sociální skupiny. Záleží potom už jenom na něm, zda bude dále následovat cíle celé skupiny, nebo zda se vydá po své cestě a určí si své cíle sám.

3.2.4 Učitel

Třetí, avšak neméně podstatnou složkou, vnější složkou je určitě osobnost učitele. Učitel pro děti na prvním stupni funguje hlavně jako morální vzor. Během své práce učitel musí vést děti k seberozvoji. K tomu by mu měl napomáhat proces socializace jedince, který by měl zároveň probíhat i doma. Dále pro seberozvoj jedince musí učitel ve třídě vytvořit příjemné sociální klima, které by nemělo být proměnlivé, aby se děti ve třídě cítily bezpečně a nebály se mluvit o svých pocitech, názorech... Jak uvádí Krejčová a Kargerová (2003), tak zcela zásadní podmínka efektivního učení je pozitivní atmosféra ve třídě. Učilo by se dětem dobře ve třídě, kde by se necítily dobře, kde by nefungovala spolupráce, nebyla žádná pravidla?

Práce na socializaci dítěte je pro učitele velice těžká, proto také hodně závisí na tom, jaká je on sám osobnost. Jak uvádí Vališová, Kasíková (2011), tak učitel musí být

osobnost, měl by si být jistý v dovednostech vyjadřování, v sociální senzitivě, v práci s emocemi, měl by být asertivní a měl by umět předávat a přijímat zpětnou vazbu. Učitel, který má vytvořen svůj žebříček hodnot, ví, jaké jsou jeho postoje, umí přijmout kritiku a hlavně sám má určené své osobní cíle, je vhodně připraven na to, aby se s dětmi mohl bavit o tom, jaké jsou jejich osobní cíle. Pro práci s tímto tématem OSV musí být učitel dopředu připraven a musí mít on sám dopředu rozmyšlené, jak to s danou problematikou má, a zda se mu daří plnit si své sny. Měl by být inspirací pro své žáky.

Na druhou stranu by na své žáky neměl nic hrát, pokud se mu zrovna nedaří, neměl by se s dětmi do takového tématu vůbec pouštět, protože by ona lekce nemusela dopadnout tak, jak si představoval. S tím souvisí i to, že učitel by měl mít takové vzdělání, aby mohl kvalitně vést hodiny, ve kterých se objevují prvky OSV. Měl by mít načtenou literaturu a sám si v rámci sebevzdělávání prožít lekce OSV.

4 Průřezové téma OSV

Osobnostní a sociální výchova je průřezové téma na základní škole, které se zabývá rozvojem klíčových životních dovedností a kompetencí pro každý den. Jedná se především o rozvoj kompetencí osobnostních, sociálních a morálních. Učitel pak z těchto tří základních oblastí vybírá ta témata, která jsou přínosná pro danou třídu, skupinu či konkrétního žáka v určitém čase. V celé této kapitole jsem čerpala hlavně z internetových stránek.⁷

Žádné z témat není brané jako hlavní, klíčové. Všechna témata mají za cíl vychovávat žáka tak, aby nepoškozoval sebe, lidi v jeho okolí a v neposlední řadě i celou společnost, potažmo svět. V nejlepším případě by měl svým chováním o zmíněné věci pečovat a pokusit se v rámci svých možností i okolní svět zlepšovat. Konečným cílem osobnostní a sociální výchovy je, aby žákovo chování bylo vědomé a cílené. Jedná se hlavně o umění efektivně jednat a poté o rozvoj klíčových kompetencí, a to hlavně kompetencí sociálních a personálních, komunikativních, k řešení problémů a k učení.

Hlavním učebním materiálem se tedy stává sám žák, prostředí a klima ve třídě či skupině a samozřejmě běžné situace každodenního života. To je zásadní odlišnost od ostatních průřezových témat a učebních oblastí.

Osobnostní a sociální výchova má svá specifika oproti ostatním průřezovým tématům. Jsou to tyto podstatné odlišnosti: základním výstupem žáka je chování, resp. jednání; učivo je primárně individualizované a vázané na konkrétní typy osobností žáků a konkrétní situace, které buď ve třídě vznikají, nebo je vyvolává záměrně učitel; dosažené výstupy žáků, projevující se především v chování a jednání, nemohou mít a ani nemají jednotnou podobu – vždy budou individuálně rozmanité, předpokladem pro dosažení většiny výstupů je dovednost žáka rozpoznat, jaké chování je pro danou situaci adekvátní

OSV má tři základní oblasti a jednu doplňkovou, které se ještě dále rozdělují do dalších podoblastí:

---

⁷ VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova: obecně i jako průřezové téma v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 2015-01-19]. Dostupné z: <http://web.ff.cuni.cz/ustavy/pedagogika/pages/cze/studium/osv>.

- Oblast osobních kompetencí, kam patří: sebepoznání a tvorba vyrovnaného sebepojetí, zdokonalení základních kognitivních funkcí, seberegulace a organizace vlastního života, psychohygiena, kreativita v každodenním životě.
- Oblast sociálních kompetencí, kam patří: poznávání lidí, tvorba mezilidských vztahů, komunikace, spolupráce a soutěžení.
- Oblast morálních kompetencí, hodnot a morálky, kam patří: hodnoty, postoje, mravní vlastnosti člověka; prosociálnost; etika všedního dne. Řešení problémů, rozhodovací dovednosti v situacích se sociálně etickým potenciálem.
- Doplnková oblast: oblast osobnostně sociálních kompetencí aplikovaných na určité role a situace, já a jiní lidé v mých životních situacích, já a mé sociální role.

Z tohoto rozdělení je naprosto jasné, že pokud učitel bude pracovat s tímto průřezovým tématem, je schopen rozvíjet žáky komplexně po všech stránkách jejich osobnosti. Z tohoto rozdělení je vidět, že se nejedná o zrovna nejlehčí disciplínu a její kvalita hodně záleží i na osobnosti učitele, který ji vede. Je nutné, aby byl učitel pro tuto svoji roli hodně nadšený a nebál se zkoušet nové věci a určitým způsobem i překračovat některé hranice, aby posílil osobnost svých žáků.

Pro správné vedení osobnostní a sociální výchovy je důležité to, že vše se dělá prakticky, osobně a má provázející charakter.

Jedná se především o tvorbu osobnosti každého žáka, proto je důležité, aby si každý žák vyzkoušel, jak by v té či oné situaci zareagoval on sám. Jde tedy především o to, aby každý měl svou vlastní zkušenost, ať už s nějakým problémem nebo nějakou situací ze života, která by se mu mohla stát.

Osobnostní a sociální výchova probíhá osobně, to znamená, že každou zkušenost by si měl utvořit každý žák a ne jenom někteří. Tady nám vzniká otázka, co s dítětem, které se nechce zapojit? Zřejmě má již nějakou špatnou zkušenost z dřívějšího, proto je lepší ho do ničeho nenutit a počkat, až samo přijde, že se chce začlenit. Nedílnou součástí tohoto bodu také je, že musíme s dětmi vše reflektovat a to tak, aby byly schopné si námi vytvořenou zkušenost přidat do spektra svých zkušeností vlastního života.

A posledním důležitým bodem je, že osobnostní a sociální výchova má provázející charakter. To znamená, že učitel musí vytvářet takové podmínky, ve kterých se žák bude cítit bezpečně a bude moci nabýt pozitivních zkušeností, rysů osobnosti, morálních hodnot a efektivních sociálních dovedností. Toho se dá dosáhnout jak připravenými či nepřipravenými situacemi, do kterých žák vstupuje, tak otázkami učitele, na které musí žák odpovídat sám za sebe. Při všech těchto aktivitách ale musí učitel vždy respektovat žákova osobnostní specifika.

4.1 Doporučené očekávané výstupy

Doporučené a očekávané výstupy pro osobnostní a sociální výchovu nejsou na rozdíl od ostatních průřezových témat rozpracovány pro 1. a 2. stupeň zvlášť. Je to hlavně z toho důvodu, že vše, co si žák prožije v rámci osobnostní a sociální výchovy, se přímo odráží na něm a na jeho osobnosti. Nedá se proto přesně určit, která témata jsou vhodná na první a která na druhý stupeň. Vždy záleží jen na učiteli, kdy se pro jaké téma rozhodne a jak ho s žáky probere.

Na začátku kapitoly jsem popisovala hlavní odlišnosti, které se promítají i do doporučených očekávaných výstupů, pro ty je charakteristické, že:

- popisují ideální stav dovednosti,
- nerozlišují věkové kategorie, záleží spíše na motivaci a metodě práce,
- postupují od jednotlivého k obecnému od rozmanitosti situací a tedy i od toho, že ne v každé situaci je vhodné každé chování, výstupy tedy neobsahují formulace „v případě potřeby“,
- neobsahují formulace typu „žák zná“, neboť žák se učí teprve svému chování a jednání, proto je lepší použít slovesa typu „popíše, vysvětlí“ apod.

Ve své práci se zaměřuji na tvorbu osobních cílů, proto zde uvedu charakteristiku a očekávané výstupy pouze daného tematického okruhu.

Seberegulace a sebeorganizace

Charakteristika:

Tematický okruh umožňuje získat schopnost ovládat svůj život a ovlivňovat sebe samé. Jeho prostřednictvím je rozvíjena schopnost nepodléhat problematickým emocím, dosahovat svých cílů a efektivně jednat.

Témata okruhu jsou:

- a) sebekontrola, vůle, sebeovládání – regulace vlastního jednání i prožívání;
- b) témata týkající se organizace vlastního pracovního i volného času a s tím související plánování učení a budoucího studia;
- c) téma stanovování osobních cílů a plánování a uskutečňování kroků k jejich dosažení.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- vyhodnocuje, kdy je třeba tyto tendence překonat vůlí/sebeovládáním,
- používá strategie regulace vlastního myšlení, prožívání a jednání ve prospěch svůj i druhých lidí,
- analyzuje svůj způsob organizace času,
- při plánování rozlišuje nutné a možné,
- plánuje studium a učení,
- charakterizuje své životní cíle.

I když je osobním cílům věnován jen jeden z očekávaných výstupů, je jasné, že za pomoci těch ostatních by se žákovi mělo podařit dosáhnout svých osobních cílů.

4.2 Metody pro výuku osobnostně-sociální výchovy

A. Základní typologie metod OSV

Základní rozdělení podle dvou hledisek

1. Hledisko času působení metody
  - a) Metody jednorázově působící

V tomto případě se jedná o všechny aktivity, hry, které se dají použít jen jednou. Většinou jsou využívány na tzv. rozehrání účastníků, nebo na posunutí v hodině. Učitel by se měl u těchto aktivit vyhnout pouze tomu, aby to nebyla pouhá aktivita pro aktivitu, tzn. každá aktivita by měla mít nějaký význam. A to ne pouze význam vyplňující.

b) Metody působící dlouhodobě

V tomto případě ještě můžeme tyto aktivity rozdělit na dvě podskupiny.

- Aktivity použité opakovaně

To mohou být takové aktivity, které se používají pořád dokola v nezměněném zadání. Učitel tohoto může využít v případě, že daná aktivita žáky baví (aktivizační hry).

Ve druhém případě je možné danou aktivitu využít se změněným zadáním, ale třeba se stejným materiálem (kartičky s obrázky, pokaždé děti hledají něco jiného).

- Aktivity/úkoly působící dlouhodobě

Tady se jedná o takové aktivity, úkoly, které mají působit na žákovu chování v delším časovém úseku. Například pravidla dodržování, kdo a kdy mluví v komunikačním kruhu.

Druhým typem jsou takové aktivity, které sice mají charakter jednorázových aktivit, ale jedná se o aktivity, které na sebe navazují v delším časovém horizontu a napomáhají k vývoji chování žáků. Například vedení třídní kroniky, klub čtenářů...

Ani u jednoho z těchto typů aktivity nesmíme zapomínat na pravidelnou reflexi žákových aktivit a hlavně zkušeností.

2. Hledisko místa, komunity, v níž metoda působí

a) Metody působící jen ve třídě

Tento typ metod působí jen na danou třídu, komunity a to ještě většinou jen v rámci hodiny OSV, tzv. neopustí stěny třídy. Jedná se o již zmíněné aktivity.

b) Metody působící i vně třídy

V tomto případě se jedná o metody, které vedou žáky i mimo jejich skupinu a jednotlivce. Nutí je komunikovat, spolupracovat a existovat i s jinými

jednotlivci. V tomto případě se jedná např. o dotazníkovou metodu, rozhovor v rodině, rozhovor s vyšší autoritou, např. ředitelem.

B. Principy metod OSV

V tomto bodě my přijde, že se dostáváme na hranici s dramatickou výchovou. Protože metody, které budu v dalším textu uvádět, jsou i metody dramatické výchovy. Podle textu, který vznikl jako *zkrácená verze kapitoly chystaného textu „Didaktika osobnostní a sociální výchovy“* (v rámci výzkumného záměru MSM 0021620862, hl. řešitelka prof. Spilková), který napsal Josef Valenta, totiž nejde sepsat jeden ucelený přehled metod. Proto ho autor sepsal pouze jako přehled principů, na kterých jsou dále uvedené metody založené.

Ještě než přistoupíme k samotnému rozdělení principů, je třeba si určit, co to jsou tzv. jádrové činnosti a jak si správně určit cíle hodiny a aktivit. Tyto dva termíny jsou pro výuku OSV důležité proto, aby se naplnila funkce OSV a aby si žáci z hodiny odnesli to, co mají.

Když se budeme bavit o stanovení cíle, učitel by se měl snažit cíl co nejvíce konkretizovat a ne formulovat pouze formálně. Jak jsem již psala výše, v jeho formulaci by se neměla objevovat slova, jako „žák se naučí“, „pochopí“ nebo „zná“. V rámci OSV se dítě pouze setkává s různými situacemi a teprve se učí, jak na ně bude on sám reagovat. Proto by se ve formulaci cílů měla objevovat spíše slovesa, jako „vysvětlí“, „popíše“. Cíl hodiny by měl být tzv. operacionalizovaný, tzn. musíme ho formulovat tak, aby daný cíl popisoval i cestu a metodu, jak ho dosáhneme.

Jádrové činnosti rozdělujeme na dvě hlavní

1. cílová jádrová činnost

Tato činnost je klíčová, jedná se o činnost, kterou se žák aktivizuje k tomu, když se má učit tou či onou metodou. V metodě by se měla objevit taková činnost, aby se žák naučil, zdokonalil se, či se naučil jinak dané metodě.

Například: při tématu správného dýchání musí být metoda zavedena na kontrolu správného dýchání.

2. technická jádrová činnost

Cílová jádrová činnost je v podstatě vykonávána, obklopena technickou jádrovou činností. Jedná se o takovou činnost, která napomáhá k lepšímu splnění cíle. Motivuje žáky, usnadňuje průběh, navozuje náladu a vede ke správnému pochopení a posléze i ke správnému provedení metody.

Vraťme se k příkladu se správným dýcháním. U této činnosti můžeme postupovat pomocí hry na udýchané psi, kdy správné dýchání je cílová jádrová činnost a hra na „psi“ je technickou jádrovou činností.

4.3 Principy a metody OSV

Při práci na své lekci jsem se snažila využít co nejvíce metod a principů OSV, zde je jejich přehled a krátká charakteristika. Následující rozdělení je z textu, který vznikl jako zkrácená verze kapitoly chystaného textu „Didaktika osobnostní a sociální výchovy“ (v rámci výzkumného záměru MSM 0021620862, hl. řešitelka prof. Spilková).

Analýza artefaktů, výtvorů apod.

Žáci pracují se svým výrobkem. Tyto výrobky by měly nějak popisovat jejich vztah k hodnotám, vzájemným vztahům, k sebepojetí a komunikaci. Žáci by měli nad nimi potom uvažovat a interpretovat podle toho, co nám výrobky o daném člověku říkají. Žáci vytvářejí různé asociace a snaží se pochopit, co nám o sobě autor daného artefaktu asi chtěl říci. Může se jednat o obrázky, sošky z plastelíny, texty, pantomimu, objekty v prostoru. Proto tento princip slouží k poznávání lidí ve skupině a o uvažování nad nimi.

Brainstorming

Jde o metodu řešení problémů, která byla původně používanou v rámci vzdělávání dospělých a managementu založenou na sérii několika kroků. Jádrem této činnosti je pojmenovávání věci, které napadnou skupinu jako první, asociování a říkání nápadů k řešení dané problematiky. Nápady se většinou zapisují a podléhají kritice a jsou rozebírány z pohledu, zda se k danému hodí nebo ne, a jak jsou důležité. Pro fungování této metody je nutné, aby členové skupiny říkali vše, co je napadne, i když se může zdát, že se jedná o věc bizarní a zdánlivě nesouvisející s tématem. V další fázi se potom třídí

a určí, zda jsou potřebné. Tato metoda se využívá zvláště při řešení vztahů, problémů ve skupině či problémů s chováním.

Dialog, diskuze, rozhovor

Je velmi klíčovým principem, který se objevuje i v jiných principech. Dalo by se říci, že pro OSV je rozhovor klíčovou formou práce. Jádrem činnosti je formulace a obhajoba myšlenek, tam, kde se názory na danou věc různí. Na účastníky klade velké nároky, co se týče sebeovládání, neodbíhání od tématu, udržení myšlenky a pamatování si, co říkali ostatní.

Dialogy bývají buď:

- a) jádrem dané aktivity – např. při nacvičování aktivního naslouchání, kladení otázek a řešení úkolů na základě debaty;
- b) formou reflexe, která vždy následuje po provedení nějaké celku, na který je potřeba reagovat.

Jak uvádí Spilková, *u všech verbálních metod, tedy i u dialogických, je ovšem dobré mít na zřeteli následující:*

Jsou verbální metody, které

I) jazyk a řeč používají jako instrument vybavení si informací, mentálního konstruování, sdělení vědomostí, definování jevů, popisů, zpráv atd. – tedy využívají především jeho věcnou rovinu = jazyk je přenašečem informace,

- *řeč je tu tedy **metodou kognitivního učení***

II) jazyk a řeč používají jako instrument vzájemného chování/jednání, interakce, „řešení dramatickosti“ situací, vyjednávání, konstruování mezilidských vztahů atd. – tedy akcentují jeho osobní rovinu a činí mluvení druhem jednání. Tedy

- *řeč je v tomto případě **metodou behaviorálního učení**. Tato druhá možnost je v OSV velmi žádoucí.*

Hraní rolí, dramatizace, inscenace/inscenační metoda

Jádrovou činností je většinou proměna člověka v někoho nebo něco jiného. Účastníci vytvářejí fiktivní, dramatické a většinou problematické situace. Zahrát se dá v podstatě cokoli, protože účastníci nehrají za sebe, ale za někoho jiného, tudíž pro ně není problém vstoupit do role někoho jiného. Záleží jen na tom, na jaké úrovni je jejich kreativita, a jak dané téma obsáhnou a představí. Tento princip je většinou vytvářen pomocí forem dramatické výchovy, jako je improvizace, nebo tvorba živých obrazů.

Kresebný princip (princip „pastelka – papír“)

Jádrem je zpracování nějakého tématu pomocí výtvarných nebo grafických prostředků. Cílem většinou bývá prozkoumat nějaké z témat osobních pocitů, sebepoznání, tvoření vlastního já. Úzce souvisí s analýzou artefaktů.

Monolog

Jádrem je souvislé promlouvání jednotlivce. Z pohledu OSV musí u mluvčího převládat dobré komunikační schopnosti pro veřejné vystupování. Musí dobře vědět, jak prezentovat sám sebe před ostatními. Nejdůležitějším aspektem je pak způsob mluvy, jak je mluvčí kreativní a co používá na prostředky.

Percepce (a koncentrace)

Jádrem této činnosti je záměrné udržování koncentrace jakýmkoli smysly. Být koncentrovaný na partnera, na rozhovor, na situaci a i na sebe samého. Tento princip rozvíjí poznávací funkce, deregulaci, komunikaci a empatii.

Práce s prostorem

Jádrem činnosti je začlenit prostor do naší práce a to do rozvoje jedné ze sebepoznávacích dovedností. Nejedná se však jen o prostý pohyb prostorem, nebo o to, že nějakou aktivitu jdeme dělat ven. Jedná se o smyslové využití prostoru, které napomáhá k našemu rozvoji.

Psací technologie (princip „tužka – papír“)

Jádrem činnosti je psaní. Psaní v OSV napomáhá k sebepoznání, k určování hodnot, řešení vztahů a ke komunikaci.

Reálné situace

„Jádrovou činností je cokoli, co:

a) samovolně nastane jako skutečná činnost v rámci vzniklé situace (např. spontánně vzniklý spor mezi žáky třeba o přestávce), ale i

b) situace sice navozené, nicméně rovněž reálné (učitel iniciuje jednání žáků o organizaci školního výletu a přitom vznikne spor). Edukační využití obou typů situací spočívá v následné reflexi toho, co nastalo (obvykle jde o seberegulaci, sebepoznání, komunikaci a spolupráci).“ (Spilková)

Simulace

Jádrem činnosti je hra fiktivních situací, do kterých hráči již nevstupují za někoho jiného, ale sami za sebe. V podstatě simulují sebe, své vlastní jednání ve fiktivní situaci nebo nějaké sociální roli. Simulace může probíhat najednou, není potřeba, aby měla diváky. Pro hráče je hlavní prožitek, který si ze simulace odnášejí. Tento princip se dá využít v několika možných tématech, protože hráče připravuje na spoustu reálných situací.

Situační analýza

Jádrovou činností tohoto principu je rozbor. A to rozbor osobních nebo sociálních situací. Může se jednat o situace skutečné, nebo o situace fiktivní. Do nich hráči vstupují uměle, aby si vyzkoušeli, jak by reagovali v různých situacích. Tento princip rozvíjí percepci a obsahuje také analýzu vztahů, komunikace a osobnostních projevů.

Textová analýza

Jako je analýza artefaktů důležitým principem OSV, tak i analýza textu je důležitá. Můžeme využít analýzu stylu, žánru, jazyka, písma, věty. Ale samozřejmě také můžeme analyzovat náhled autora v textu, nebo jak na nás daný text působí. Můžeme využít text, který najdeme někde již napsaný, například v učebnici nebo v knize. Na druhou stranu můžeme využít i textu, který vznikne jako artefakt přímo ve třídě. Tento princip pomáhá k pochopení psané komunikace a slouží i jako motivace nebo začátek práce na dalších aktivitách.

Úkolově kooperativní situace

Jádrem této činnosti je spolupráce a učení se organizace ve skupině. Činnost je vedena tak, aby se do společného výsledku museli zapojit všichni členové skupiny. Tento princip podněcuje vzájemnou závislost všech členů. Je možno ho kombinovat i s jinými principy a využívat ho tak hojně.

Vizualizace/imaginace (práce s vizuálními, ale i zvukovými, hmatovými jinými představami)

Jádrem této činnosti je vyvolávání představ a to pomocí představivosti, nebo na základě různých vjemů. Rozvíjí kreativitu, kognitivní funkce, seberegulaci a sebepoznání.

5 Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsem se snažila popsat, co ovlivňuje tvorbu osobních cílů, a kde je prostor o nich mluvit v rámci výuky na prvním stupni. Jedná se o vnitřní složky při tvorbě osobních cíl, vnější složky při tvorbě osobních cílů a popis průřezového tématu osobnostní a sociální výchova. Z prozkoumání odborné literatury mi vyšlo, že člověka, potažmo dítě při tvorbě osobních cílů ovlivňuje několik vnitřních a vnějších složek.

Z vnitřních složek se jedná hlavně o uspokojování potřeb. Každý člověk si tvoří své osobní cíle hlavně proto, aby uspokojil svou potřebu po uznání. S tím úzce souvisí i motivace, která každého člověka vede k tomu, aby si své cíle splnil. U dětí na prvním stupni ZŠ, je z vnitřních složek nejdůležitějším motivem pro volbu osobních cílů výběr zájmů, a to, jak moc jsou do něj děti zainteresovány. Zda se jedná o zájem povrchní nebo hloubkový. Další důležitou složkou, jsou hodnoty, podle kterých si děti určují, co je pro ně v životě důležité, a jakým směrem se dále vydají. Ke každému cíli i ke každé osobní situaci si dítě musí vytvořit nějaký postoj, za kterým si potom stojí. Proto jsou postoje další důležitou složkou pro tvorbu a hlavně pro obhajobu osobních cílů. A nakonec je to sebevědomí, které napomáhá k tvorbě osobních cílů. Každé dítě by si mělo v rámci sebepoznání určit, na co má a na co ne. K tomu slouží právě povědomí o sobě samém, a jak se dítě vidí.

Z vnějších složek je nejdůležitější interakce ve skupině. Pro dítě je nejdůležitější skupinou a tedy skupinou primární nejbližší rodina, kde tu nejdůležitější roli hrají rodiče. Pro tvorbu osobních cílů je vliv rodičů zásadní. Záleží na to, zda dítě budou podporovat v tom, pro co se ono samo rozhodne, nebo zda dítěti určí směr, kterým by se mělo vydat. Při určování směru pro děti se jedná buď o přímé určení, nebo o to, že je rodič pro dítě takovým vzorem, že se vydá jeho cestou. Většinou záleží na výchově, která je také důležitou složkou pro tvorbu osobních cílů. Další skupinou, která dítě formuje a vyvíjí na něj tlak, je skupina vrstevnická. Vrstevníci jsou ve středním školním věku velmi důležitou skupinou, která napomáhá dítěti hlavně v tvorbě sebevědomí a při socializačním procesu. Socializační proces je vlastně zastřešujícím pojmem pro celou tuto kapitolu. Poslední složkou není skupina, ale interakce s učitelem, který by měl pro dítě v tomto věku

představovat morální vzor a pozitivně ho podporovat k tomu, aby se rozvíjel po všech stránkách osobnosti a nejenom po stránce vědomostní.

Ve třetí kapitole popisuji průřezové téma, osobnostní a sociální výchovu. Hledám, které metody budou pro můj výzkum stěžejní, a definuji si je. Snažím se vyhledat všechny a poté si určit, které budu potřebovat, a co je vlastně jádrem oněch metod. Dále se snažím popsat postavení OSV v RVP pro první stupeň.

6 Metodologie výzkumu

V praktické části práce jsem vytvořila projekt na dvě vyučovací hodiny. Tato lekce by měla odhalit, kdy je nejlepší čas začít s prací na sebepoznání dětí a jejich osobních cílů. A to za pomoci metod a forem osobnostní a sociální výchovy a za použití metod dramatické výchovy. Tento projekt může pomoci učitelům, aby se orientovali v zájmech, hodnotách, motivacích, postojích a cílech svých žáků.

Jedná se o kvalitativní výzkum typu akční učitelský výzkum. Tento výzkum byl realizován po dvouhodinových lekcích ve dvou třetích, ve dvou čtvrtých a ve dvou pátých třídách na běžných základních školách v Praze.

6.1 Výzkumné cíle

Cílem výzkumu je realizovat mnou vytvořenou lekci o osobních cílech dětí a zároveň v realizaci najít odpovědi na tyto výzkumné otázky:

1. Jak učit o osobních cílech žáků v rámci průřezového tématu osobnostní a sociální výchova.
  - a) Jaká témata volit a zařadit do lekce a jaká ne.
  - b) Jaká forma práce žákům nejvíce vyhovuje.
2. Jak si žáci plánují svůj budoucí život.
  - a) Co žáky formuje, aby došli ke svému cíli.
  - b) Jaké jsou hlavní motivy pro volbu budoucího povolání.

6.2 Metody

Svou lekcí jsem chtěla přispět k zlepšení a inovaci jedné z oblastí OSV, které podle mě není v dnešní době ve škole věnován dostatečný prostor a čas.

Metodu **kvalitativního výzkumu** jsem zvolila proto, že vzhledem k charakteru mé diplomové práce se ani žádná jiná možná metoda nenabízela. Od začátku mi nešlo o plošný sběr dat, ale o aplikovaný výzkum, který má za cíl hovořit s dětmi o jejich životních cílech a učitelkám dát inspiraci, jak se dá s tímto tématem zacházet v rámci OSV. V neposlední řadě má za úkol posunout mě, jako budoucího učitele k vyšší odbornosti pro výuku OSV. A to co se týče obsahu, tak i formy.

Metodu **akčního výzkumu** jsem zvolila proto, že každou realizaci ihned reflektuji, hledám jiné možnosti řešení, posouvám se v představě o smýšlení dětí v daném věku a opět zkouším v praxi.

Akční výzkum se má podle J. Hendla řídit následujícími zásadami:

- 1. Výzkumníci i zkoumaní mají rovnocenné postavení. Obě skupiny mají stejný podíl na vyhodnocování a interpretaci výsledků.*
  - 2. Témata zkoumání jsou vztažena k praxi a mají emancipační charakter. Věda má za povinnost spolupracovat při řešení sociálních a politických problémů a poukazovat přitom coby „kritická věda“ na stávající společenské problémy.*
  - 3. Proces výzkumu je procesem učení a změny. Výzkum a praxe mají jít ruku v ruce.*
- (Hendl, 2005, s. 138).

Třetí metodou je **reflexe** rozhovoru s učitelem dané třídy, který následuje ihned po skončení lekce. Tato reflexe je plnohodnotnou součástí výzkumu. Prostřednictvím rozhovoru mohu zjistit, jak to má daná třída s metodami jak OSV, tak se vztahy a jaká je celková motivace dané třídy. Učitel mi může pomoci lépe určit výsledky mého výzkumu a objasnit mi různé aspekty chování ve třídě.

V rámci reflexí, které se váží k jednotlivým výzkumným otázkám, se objevuje i analýza odpovědí, která je interpretována v shrnutí empirické části.

Vzorkem pro výzkum jsem si určila třídy od 3. do 5. vzhledem k tomu, že dříve nejsou děti schopné o těchto věcech přemýšlet, tak jak uvádím v teoretické části v kapitole o středním školním věku. Pro realizaci jsem si většinou vybrala ZŠ Lupáčova, a to hlavně kvůli tomu, že zde pracuji jako vychovatelka školní družiny, tudíž se znám s dětmi i prostředím a lépe jsem se mohla připravit na jednotlivé lekce. ZŠ Lupáčova je základní škola, která se specializuje na jazyky. Dalo by se říci, že se v dnešní době jedná o školu výběrovou. O realizaci mimo ZŠ Lupáčova, a to na ZŠ Londýnská, mě požádala paní učitelka sama, je to má spolužačka a zároveň tedy i začínající učitelka. Ona přebírala svoji třídu ve čtvrté třídě, a proto se jí zdálo vhodné, aby se o dětech dozvěděla něco víc. K tomu jí moje lekce určitě pomohla.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Výukové bloky

7.1 Návrhy výukových bloků

7.1.1 1. Realizace

Charakteristika třídy:

Tento projekt jsem poprvé vyzkoušela ve čtvrté třídě na ZŠ Lupáčova. Ve třídě je 26 žáků, jedná se o třídu bez speciálního zaměření, která tvoří celek už od první třídy. Jedná se o třídu klidnou, kde se neobjevují rozdíly mezi dětmi, a to jak vědomostní, ani kázeňské. Dalo by se říci, že se jedná o třídu klidnou a tichou.

Projekt

Projekt: Já za 20 let

Třída: 3.–5.

Čas: 90 minut, 2 vyučovací hodiny

Cíle: Žák si udělá svůj žebříček hodnot. Žák vyjadřuje své názory a je schopen si je obhájit. Žák mluví o svém budoucím životě, a jaké jsou pro něj priority, co mu pomáhá pro realizaci v jeho životě. Žák přemýšlí a hodnotí svůj dosavadní život, a kam by se chtěl dále ubírat, co mu pomáhá a co mu naopak nepomáhá. Žák hodnotí, co je pro něj v životě důležité a co ne.

Pomůcky: Papíry, tužky

Průběh

1. Představení (10 minut)
  - Řekni mi své jméno, a co nejraději děláš.
  - Nalepíme si cedulky se jmény.
2. Příběh (10 minut)

Otázka:

- Znáš někoho, kdo si splnil svůj sen?
- a) Ahoj, jmenuji se Bětko. Dnes je mi 24 let. Maminka pracuje jako účetní, to je, že počítá peníze v jedné firmě. Táta je zase řidič autobusu. Máma ani táta se mě nikdy nezeptali, co bych jednou chtěla v životě dělat, a jestli bych chtěla být šťastná nebo mít děti, nebo prostě, co bych v životě chtěla. Po neúspěchu doma jsem čekala, že se mě zeptá aspoň paní učitelka ve škole, ale ani ta se nezeptala. Přitom já jsem to věděla, a chtěla jsem to všem říct. Máma s tátou si mysleli, že budu jednou pracovat někde v kanceláři, jako máma. Ale to já jsem nechtěla. Takže je docela překvapilo, když jsem jim v 5. třídě oznámila, že chci být paní učitelka. Rodiče mám ráda a oni mají rádi mě, ale moc nadšení nebyli. Přes všechny překážky jsem letos ukončila studium na vysoké škole a stala se ze mě paní učitelka. Teď učím v první třídě.
- b) Ahoj, jmenuji se Jirka a je mi 30 let. Máma vlastní krám s oblečením v centru Prahy. Táta je místostarosta u nás v Běchovicích. Od mala jsem chodil na spoustu kroužků. Nejvíce ze všeho mě vždycky bavil fotbal. Trenér i paní učitelka mě podporovali, abych se stal profesionálním fotbalistou. Doma se mě nikdy neptali, co bych jednou chtěl dělat. Proto byly dost překvapení, když jsem jim v 5. třídě řekl, že bych chtěla jít na druhý stupeň na školu s rozšířenou výukou tělocviku a hlavně fotbalu. Táta byl pro, ale mámě se to moc nelíbilo. Nakonec se domluvili, že se jim to vlastně nelíbí ani jednomu, že prý si musím udělat alespoň gymnázium. Takže jsem dál pokračoval u nás ve škole a na fotbal chodil jen odpoledne na kroužek. Vystudoval jsem vysokou školu a nyní pracuji jako IT specialista v jedné firmě, ale pořád chci být ten fotbalista.
- c) Ahoj, jmenuji se Lída. Je mi 26 let. Máma je lékárnice a má svou vlastní lékárnou u nás v Berouně, táta je zase inženýr a pracuje v jedné velké firmě. Od mala mě hrozně bavilo tancování a všechno kolem něj. Nejvíce mě ale vždycky táhnul balet. Máma to věděla, tak jsem od tří let nastoupila do přípravky a začala pravidelně trénovat. Trenérka byla skvělá a mámě říkala, že bych měla jít dál a stát se profesionální baletkou. Ve škole mi paní učitelka taky vycházela vstříc, jak jen to šlo. Nakonec se mě maminka jednou zeptala, co bych chtěla jednou dělat. Řekla jsem, že chci být baletkou. Našli jsme nejvhodnější kurz, a to v Národním divadle. Začala jsem chodit do přípravky, poté do pokračování a nakonec jsem nastoupila na taneční konzervatoř v Praze a potom na vysokou školu na Hudební fakultu múzických umění. Dnes jsem sólistkou Národního divadla a všechny mé sny se mi splnily.
- d) Ahoj, jmenuju se Darek. Je mi 25 let, máma dělá prodavačku v obchodě se sklem v centru Prahy. Táta s námi nebydlí. Naši jsou rozvedení. Když jsem byl ve čtvrté třídě, přišel k nám do školy pilot dopravního letadla. V tu chvíli jsem věděl, že chci být pilot. Když jsem přišel domů a všechno s nadšením sděloval, máma na mě koukala, jako že jsem se zbláznil. Řekla mi, že si musím najít něco

jiného. Že stát se pilotem je hrozně těžké a hlavně, že je to hrozně nebezpečné. Tak jsem na svůj sen zapomněl a stal se ze mě nakonec automechanik. Moje práce mě baví, ale s pilotováním letadla se to nedá srovnávat. Aspoň si to myslím.

Uspořádání

- Práce ve skupině, nejdřív si přečtou, představí a následuje diskuze.

Otázky:

- Jak na vás příběhy působí? (Je smutný, veselý nebo jaký a PROČ?)
- Poradte se ve skupině a pak nám krátce váš příběh představte a řekněte své pocity.

3. Důležité věci (10 minut)

Uspořádání

- Sedíme v kruhu na koberci.

Otázky

- Co je podle tebe v životě důležité?

Technika

- Brainstorming, nejdříve ma jeden velký papír, poté rozepíšeme každý pojem na samostatný papír.

4. Žebříček hodnot (15 minut)

- Z pojmů z minulé aktivity se pokusíme vytvořit jeden ukázkový žebříček.

Otázky:

- Jak by vypadal tvůj žebříček? Napiš na papír.
- Zkus najít někoho, kdo ho má stejný žebříček jako ty – Řekněte si proč to tak zrovna máte, potom si to řekneme dohromady.

5. PŘESTÁVKA

6. Život v budoucnosti (10 minut)

„Zkuste se odprostit od jiných lidí a zkuste mluvit jen za sebe...”

Otázky:

- Co bys v životě chtěl dělat ty? Jak by ses chtěl cítit?
- Už jsi nad tím někdy přemýšlel?
Ano – jak jsi na to přišel?
Ne – jak bys na to mohl přijít? Ti co odpověděli ano, by mohli napovědět.
- Dosáhl jsi něčeho už teď? Nebo do teď?

Technika:

- Připrav si krátkou improvizaci, podle toho lístku, který si vytáhneš:
Já za 5 let
Já za 10 let
Já za 15 let

7. Rok 2035 (20 minut)

Nyní jsme v roce 2035, to je za 20 let. Nakresli a popiš, jak se za těch 20 let vidíš?

Otázky:

- Co tam všechno napíšeme?
- Kolik ti bude?

Jak dosáhnout cíle?

Otázky:

- Jak můžeme dosáhnout toho, co jsme si napsali na náš projekt, já za 20 let?
- Proč se nám to naopak nemusí povést?
- Je důležitý jen výsledek?

Technika:

- Práce ve skupinách, zkuste zahrát krátkou improvizaci, čím můžeme našeho cíle dosáhnout?

8. Reflexe (15 minut)

- Prezentace projektu Já za 20 let, pokud zbude čas, můžeme ho po otázkách dopracovat a vyvěsit ve třídě.

Otázky:

- Co si z dnešní hodiny odnášíš?
- Co ses o sobě dozvěděl nového?
- Co řekneš dneska doma rodičům, až přijdeš domů?

7.1.1.1 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 1

1. Práce s příběhem.

Ještě před samotnou prací s příběhem jsem zařadila otázku, zda děti znají někoho, kdo si již svůj sen splnil. Zde mě překvapilo, že se děti zmiňovaly i o sobě, dokonce dva z žáků mi sdělili, že si splnili svůj sen.

Při práci se samotným příběhem a při následném představování jednotlivých příběhů, to děti braly příliš racionálně. Nesnažily se vžít do pocitů lidí, o kterých si četly. Spíše jen

věcně zopakovaly, co si přečetly. Proto pro příště musím víc apelovat na, aby si děti představily, že ony samy jsou v situaci, těch lidí, o kterých si čteme.

2. Důležité věci

Děti, zřejmě ovlivněny mojí první otázkou, zda znají někoho, kdo si splnil svůj cíl, jako první řekly, že je důležité mít nějaký cíl a jít si za ním. Dále jsme zapsali pojmy: zdraví, kamarádi, podpora, rodina, dobré zaměstnání, peníze, být slušný, štěstí, vzdělání, pomáhat si. Na vše přišly samy a skvěle se doplňovaly a diskutovaly samy mezi sebou bez mých doplňujících a podpůrných otázek. Během této hodiny jsem zjistila, že provádět obě dvě aktivity je zbytečně zdlouhavé.

Proto do další realizace jsem se rozhodla, že využiji pouze formu psaní na jeden velký papír a poté zavěším na viditelné místo a zkusíme se s dětmi slovně domluvit, jak by vypadal náš společný hodnotový žebříček.

3. Žebříček hodnot

V této aktivitě se všem dětem na prvním místě jejich žebříčku objevil pojem zdraví a všechny děti argumentovaly tím, že bez zdraví to nejde. Několik dětí se mě zeptalo, zda si mohou do svého žebříčku přidat i nějakou svou věc. Odběhla jsem tedy od přípravy, a dovolila jsem jim, aby si přidaly, co cítí, že by tam chtěly mít. Vzniklo několik zajímavých přidaných věcí. Jako například rozum a pozitivní myšlení.

Při práci ve skupinách jsem si všimla, že jsou spolu děti, které asi nejsou zvyklé pracovat spolu. A jak mi řekla paní učitelka po hodině, bylo pro ni velice zajímavé sledovat práci takto různorodých skupin. Při práci ve skupinách jsem neměla možnost vyslechnout si všechny názory.

Pro příští lekci bych změnila počet věcí, ve kterých se děti musí shodnout, aby si mohly své žebříčky porovnávat. Protože dnes nastal problém, kdy se mě děti chodily ptát, jestli se musí shodovat ve všech věcech.

Při práci ve skupinách přidám otázku, zda mají se spolužákem nebo spolužáky stejný důvod, proč mít danou věc umístěnou právě na tomto místě.

4. Život v budoucnosti

U této třídy mě překvapilo, že ani jeden z žáků mi neřekl, že by ještě nevěděl, co chce jednou v životě dělat. Jak potom vyšlo najevo z rozhovoru s paní učitelkou, je to tím, že na děti mají obrovský vliv rodiče, kteří většině žáků již naplánovali, co budou jednou dělat.

Na otázku, jestli už něčeho dosáhly, děti odpovídaly například, že se jim podařilo vylepšit si prospěch v nějakém předmětu nebo, že se podívaly na místo, kam chtěly. Pro příští lekci ještě přidám otázku, zda to je opravdu jejich jediný sen, nebo jestli mají ještě nějaký jiný.

5. Improvizace

U této aktivity se projevil počáteční ostych a stud. Nakonec ho ale všichni překonali a všichni pochopili moje zadání. Bylo pěkně vidět, jak děti nad touto scénkou přemýšlely každý trochu jinak. Holky zařazovaly i stav, v jakém se nachází, například, už mám dvě děti, jsem vdaná, budu se vdávat. U kluků se objevovaly strohé informace toho, co budou dělat a kde budou bydlet. Skvěle reagovali i na určení doby, za kolik let to je. Byly tam vidět ty rozdíly.

Pro příští realizaci změním formu. Improvizace bude formou náhodného setkání dvou spolužáků ze základní školy, kteří si sdělí, jak se mají a co dělají. Musím zpřesnit zadání, aby bylo jasné, co všechno se má v improvizaci objevit.

6. Rok 2035

Tady musím říct, že projekty dopadly výborně. Na začátku jsme si řekli, co by tam mělo být. Já jsem všechno zapsala na tabuli. Děti vymyslely, věk, zaměstnání, jak se mám, co jsou moje koníčky a jestli mám už rodinu.

Při příští realizaci umístím prezentaci projektů hned. Děti měly tendenci papír s projektem zmuchlat, někam uložit, prostě bylo na nich vidět, že by se ta prezentace hodila hned.

7. Jak dosáhnout svého cíle

Bylo pro mě hrozně těžké udržet děti v klidu, aby na mě své nápady hned nezačaly pokřikovat, aby vydržely až do chvíle, kdy na ně dojde řada. Nakonec bylo přehrávání improvizací zbytečně dlouhé, což mě přivedlo k otázce, jak to vylepšit. Hlavně jsem měla mít velký papír, na který bych psala, co děti říkají. Při otázce, proč se nám to nemusí povést, ani jednou nezaznělo, něco o rodičích. Nevím, zda to bylo tím, že s nimi děti o tom mluvily, nebo jestli rodiče svým dětem naplánovaly, co z nich bude. Během hodiny mě to celkem zaskočilo, ovšem po rozhovoru s paní učitelkou mi došlo, že to bude zřejmě tím, že děti mají opravdu vše naplánované z domova. Proto se problematice rodičů musím v příští realizaci věnovat daleko více.

Pro příští realizaci zkusím místo improvizace zařadit živé obrazy, které budou znázorňovat, čím by děti mohly svého cíle dosáhnout.

8. Reflexe

Prezentace proběhla úplně v klidu, přišlo mi, že se všichni zajímali o to, co jejich spolužáci říkají a čím by jednou chtěli být.

Na konec zkusím při další realizaci zařadit aktivitu, při které by děti zkusily vymyslet motto, které by je motivovalo pro realizaci jejich cílů.

7.1.1.2 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 2

Při realizaci v této čtvrté třídě, bylo znát, že děti, už mají hodně rozmyšlené, co by jednou chtěly dělat. Jen dvě děti nevěděly, co by chtěly dělat.

Podle odpovědí, které se prolínaly celou první realizací, to děti v této třídě už mají v hlavě dost srovnané a vědí, kam dál by se chtěly vyvíjet. Nastává tu ovšem otázka, co vše je z jejich hlavy, tedy co vše si přejí oni sami, a co je ovlivněno rodiči a širší rodinou.

O svých snech se děti nebály mluvit, při improvizaci, kdy mluvily o tom, co by chtěly za daný čas dělat, měly rozmyšlené, jakou školu musí dělat a proč se rozhodly zrovna pro tuto práci. Rozhodování o tom, co chtějí jednou v životě dělat, nejvíce ovlivňuje, co dělají rodiče a jaké mají děti zájmy. Během úplně první otázky na začátku lekce jsem se ptala, co děti dělají nejraději na celém světě. Při improvizaci se hodně z toho, co řekly děti na začátku, opět objevilo. U některých jako hlavní cíl jejich života a u

některých jako doplněk toho, co bude jejich hlavním zaměstnáním. Jako příklad uvedu jednu dívku, která bude paní učitelkou a odpoledne bude dělat trenérku karate, protože jí to ještě pořád bude bavit.

Jak jsem již psala, v této třídě měla většina dětí rozhodnuto, co chtějí v budoucnu dělat. Tak jsem byla nejvíce zvědavá na ty dva žáky, kteří ještě nevěděli. Jeden odpověděl, že to ještě rozmyšlené nemá, ale že po dnešním dnu se nad tím určitě zamyslí. Myslím si, že pro něj bylo velkou motivací, když viděl, jak ostatní už vědí, co by chtěli dělat. Druhá byla dívka, která nám řekla, že jejím snem je být zpěvačkou, a že pro to dělá vše, co může, už teď. Měla tedy napsáno, že za 20 let bude zpěvačkou. Zásadní v jejím případě mi přišla její odpověď při závěrečné reflexi, kdy mi, řekla, že dnes až přijde domů, tak rodičům řekne, že se zpěvačkou stane, že je to její sen.

Když jsme došli na problematiku toho, co žákům nejvíce napomáhá a co naopak nenapomáhá při volbě a tvoření osobních cílů, žáci vytvořili pět improvizací, kdy dvě znázorňovaly, že pro plnění snů je nejdůležitější nevzdávat se. Další dvě skupiny vytvořily improvizaci na téma podpora od blízkých, tady bylo vidět, jak rozdílný přístup může být k jednomu tématu. Zatímco jedna skupina znázornila situaci doma, kde dítě nepodporují v tom, co chce dělat. Druhá skupina na to šla z druhé strany a znázornila situaci, kdy celá rodina sedí v restauraci u jejich dítěte. Poslední skupina vymyslela skupinu kamarádů, kteří sedí u jednoho stolu a baví se o tom, čeho kdo dosáhl. Byla to opět kombinace dvou předchozích skupin. Když došlo na mou otázku, co jim naopak může bránit v tom, aby si splnili svůj sen, odpovídaly děti, že v podstatě to, co mi zahráli v předcházející improvizaci, ale v opačném významu. Myslím si, že pro ně bylo důležité, že jsme si vše napsali alespoň, na tabuli. A vše jsme několikrát zopakovali. Odpovědi se opakovaly a nakonec z toho vyšla tři pravidla, jak dosáhnout svého snu:

1. Nevzdávat se.
2. Zjistit si své možnosti (vzdělání, uplatnění).
3. Promluvit si s rodiči, o tom co chci.

Žádné z dětí nenapadlo, že cílem může být i cesta. Nechtěla jsem děti do ničeho tlačit, i když příště můžu v dětech tento pocit vzbudit během práce s příběhy.

V závěrečné reflexi, kdy jsem se děti ptala, co se o sobě dnes dozvěděly nového, mi bylo odpovězeno, že o sobě ani tak nic, ale že o ostatních spolužácích se dnes dozvěděly hodně. Myslím, že to vychází z celkové nálady ve třídě, kde jsou všichni sebevědomí a dobře vědí, co chtějí dělat. Při otázce, co dnes řeknou doma rodičům, my děti řekly, že dnes řeknou rodičům, že se bavily o své budoucnosti a o svém budoucím povolání. Při příští realizaci musím daleko více apelovat na to, aby se děti zamýšlely víc nad sebou než nad ostatními.

7.1.1.3 Výsledky rozhovoru s učitelkou A

Z rozhovoru s paní učitelkou vyplynulo, že formy práce OSV využívá jen zřídka. A o osobních cílech se s dětmi bavila jen okrajově, a to když se bavili o tom, kdo bude chtít příští rok odejít na gymnázium. Ve formě se jí nejvíce líbilo, že se děti nebály v improvizacích a jak byla celá lekce vedená s lehkostí.

Co se týče obsahu, tak podle paní učitelky je určitě potřeba bavit se s dětmi o jejich hodnotách, cílech a budoucím zaměření, aby věděly, jakým směrem se v životě vydat. V této třídě je ale znát velký vliv rodičů, proto si paní učitelka myslí, že většina povolání, které děti zmiňovaly, nejsou z jejich hlavy, ale z toho, co jim doma naplánovaly rodiče.

7.1.2 2. Realizace

Charakteristika třídy

Tentokrát jsem svoji lekci o osobních cílech realizovala ve třetí třídě, opět na ZŠ Lupáčova. Ve třídě je 27 žáků, a jedná se o třídu bez speciálního zaměření. Tato třída je velmi živá a hlučná. Proto jsem během celé lekce nejvíce bojovala s kázeňskými problémy. Tuto třídu je opravdu těžké natolik motivovat, aby celou lekci pracovala přesně podle mých pokynů a bez zbytečného napomínání.

Projekt

Projekt: Já za 20 let

Třída: 3.–5.

Čas: 90 minut, 2 vyučovací hodiny

Cíle: Žák si udělá svůj žebříček hodnot. Žák vyjadřuje své názory a je schopen si je obhájit. Žák mluví o svém budoucím životě a jaké jsou pro něj priority, co mu pomáhá pro realizaci v jeho životě. Žák přemýšlí a hodnotí svůj dosavadní život, a kam by se chtěl dále ubírat, co mu pomáhá a co mu naopak nepomáhá. Žák hodnotí, co je pro něj v životě důležité a co ne.

Pomůcky: Papíry, tužky

Průběh

1. Představení (10 minut)

- Řekni mi své jméno, a co nejraději děláš.
- Nalepíme si cedulky se jmény.

2. Příběh (10 minut)

Otázka:

- Znáš někoho, kdo si splnil svůj sen?
- a) Ahoj, jmenuji se Bětko. Dnes je mi 24 let. Maminka pracuje jako účetní, to je, že počítá peníze v jedné firmě. Táta je zase řidič autobusu. Máma ani táta se mě nikdy nezeptali, co bych jednou chtěla v životě dělat, a jestli bych chtěla být šťastná nebo mít děti, nebo prostě, co bych v životě chtěla. Po neúspěchu doma jsem čekala, že se mě zeptá aspoň paní učitelka ve škole, ale ani ta se nezeptala.

Přitom já jsem to věděla, a chtěla jsem to všem říct. Máma s tátou si mysleli, že budu jednou pracovat někde v kanceláři, jako máma. Ale to já jsem nechtěla. Takže je docela překvapilo, když jsem jim v 5. třídě oznámila, že chci být paní učitelka. Rodiče mám ráda a oni mají rádi mě, ale moc nadšení nebyli. Přes všechny překážky, letos ukončila studium na vysoké škole a stala se ze mě paní učitelka. Teď učím v první třídě.

- b) Ahoj, jmenuji se Jirka a je mi 30 let. Máma vlastní krám s oblečením v centru Prahy. Táta je místostarosta u nás v Běchovicích. Od mala jsem chodil na spoustu kroužků. Nejvíce ze všeho mě vždycky bavil fotbal. Trenér i paní učitelka mě podporovali, abych se stal profesionálním fotbalistou. Doma se mě nikdy neptali, co bych jednou chtěl dělat. Proto byly dost překvapení, když jsem jim v 5. třídě řekl, že bych chtěla jít na druhý stupeň na školu s rozšířenou výukou tělocviku a hlavně fotbalu. Táta byl pro, ale mámě se to moc nelíbilo. Nakonec se domluvili, že se jim to vlastně nelíbí ani jednomu, že prý si musím udělat alespoň gymnázium. Takže jsem dál pokračoval u nás ve škole a na fotbal chodil jen odpoledne na kroužek. Vystudoval jsem vysokou školu a nyní pracuji jako IT specialista v jedné firmě, ale pořád chci být ten fotbalista.
- c) Ahoj, jmenuji se Lída. Je mi 26 let. Máma je lékárnice a má svou vlastní lékárnou u nás v Berouně, táta je zase inženýr a pracuje v jedné velké firmě. Od mala mě hrozně bavilo tancování a všechno kolem něj. Nejvíce mě ale vždycky táhnul balet. Máma to věděla, tak jsem od tří let nastoupila do přípravky a začala pravidelně trénovat. Trenérka byla skvělá a mámě říkala, že bych měla jít dál a stát se profesionální baletkou. Ve škole mi paní učitelka taky vycházela vstříc, jak jen to šlo. Nakonec se mě maminka jednou zeptala, co bych chtěla jednou dělat. Řekla jsem, že chci být baletkou. Našli jsme nejvhodnější kurz, a to v Národním divadle. Začala jsem chodit do přípravky, poté do pokračování a nakonec jsem nastoupila na taneční konzervatoř v Praze a potom na vysokou školu na Hudební fakultu múzických umění. Dnes jsem sólistkou Národního divadla a všechny mé sny se mi splnily.
- d) Ahoj, jmenuju se Darek. Je mi 25 let, máma dělá prodavačku v obchodě se sklem v centru Prahy. Táta s námi nebydlí. Naši jsou rozvedení. Když jsem byl ve čtvrté třídě, přišel k nám do školy pilot dopravního letadla. V tu chvíli jsem věděl, že chci být pilot. Když jsem přišel domů a všechno s nadšením sděloval, máma na mě koukala, jako že jsem se zbláznil. Řekla mi, že si musím najít něco jiného. Že stát se pilotem je hrozně těžké a hlavně, že je to hrozně nebezpečné. Tak jsem na svůj sen zapomněl a stal se ze mě nakonec automechanik. Moje práce mě baví, ale s pilotováním letadla se to nedá srovnávat. Aspoň si to myslím.

Uspořádání

- Práce ve skupině, nejdřív si přečtou, představí a následuje diskuze.

Otázky:

- Jak na vás příběhy působí? (Je smutný, veselý nebo jaký a PROČ?)
- Poradte se ve skupině a pak nám krátce váš příběh představte a řekněte své pocity.

3. Důležité věci (10 minut)

Uspořádání

- Sedíme v kruhu na koberci.

Otázky

- Co je podle tebe v životě důležité?

Technika

- Brainstorming, na jeden velký papír.

4. Žebříček hodnot (15 minut)

- Z pojmů z minulé aktivity se pokusíme vytvořit jeden ukázkový žebříček.

Otázky:

- Jak by vypadal tvůj žebříček? Napiš na papír. Stačí 5 věcí a můžeš si přidat dvě věci svoje.
- Zkus najít někoho, kdo ho má stejný žebříček jako ty – Řekněte si proč to tak zrovna máte, máte tam své pojmy ze stejného důvodu?

5. PŘESTÁVKA

6. Život v budoucnosti (10 minut)

„Zkuste se oprostít od jiných lidí a zkuste mluvit jen za sebe...“

Otázky:

- Co bys v životě chtěl dělat ty? Jak by ses chtěl cítit?
- Je to skutečně tvůj sen, jak jsi přišel zrovna na tohle?
- Už jsi nad tím někdy přemýšlel?
Ano – jak jsi na to přišel?
Ne – jak by si na to mohl přijít? Ti co odpověděli ano, by mohli napovědět.
- Dosáhl jsi něčeho už teď? Nebo do teď?

Technika:

- Připrav si krátkou improvizaci, setkání spolužáků po letech. Podle toho lístku, který si vytáhneš:

Já za 5 let

Já za 10 let

Já za 15 let

7. Rok 2035 (20 minut)

Nyní jsme v roce 2035, to je za 20 let. Nakresli a popiš, jak se za těch 20 let vidíš?

Otázky:

- Co tam všechno napíšeme?
- Kolik ti bude?

! Prezentace projektů!

Jak dosáhnout cíle?

Otázky:

- Jak můžeme dosáhnout toho, co jsme si napsali na náš projekt, já za 20 let?
- Proč se nám to naopak nemusí povést?
- Je důležitý jen výsledek?

Technika:

Práce ve skupinách, vytvořte živý obraz, který bude představovat vaši představu pro to, abyste dosáhli svého cíle. *Zkuste vymyslet něco, co tady ještě dnes nezaznělo...*

Učitel bude zapisovat na papír.

8. Reflexe (15 minut)

Otázky:

- Co si z dnešní hodiny odnášíš?
- Co ses o sobě dozvěděl nového?
- Co řekneš dneska doma rodičům, až přijdeš domů?

Úplný závěr:

Zkuste vymyslet motto, které by vás motivovalo k tomu, abyste si svůj sen, cíl splnili.

7.1.2.1 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 1

1. Práce s příběhem

Příště si musím dát pozor, jaké skupině dávám jaký příběh. Dnes jsem dala příběh o Bětce skupině, která byla složená jenom z kluků, a byl pro ně tedy problém poté o ní mluvit. Pro třetíáky bylo hrozně těžké v pár větách vlastními slovy popsat, to co, se dočetli v příběhu. Při převyprávění se hodně koukali do papíru a spíš měli tendenci text číst, než ho zkusit popsat. Děti poté samovolně začaly mluvit o lidech z příběhu, jako o sobě, například: „Já jsem Darek...“ Uvidíme, jak se s tím popere druhá třetí třída. Jinak oproti čtvrtákům daleko více reagovali, když jsem se zeptala, jak na ně příběh působí. I když u jedné skupiny děti šly spíše po tom, jak je příběh napsaný, než co obsahuje. U příběhu s Jirkou nakonec, ale přiznali, že se jedná o příběh s dobrým koncem, protože na tom počítači může hrát hry.

2. Důležité věci

U této třídy mě překvapilo, kolik věcí vymysleli. Byly to věci, o kterých mě nenapadlo, že by mohly být pro děti důležité. Děti mezi sebou živě diskutovaly a o každé věci se přely, zda je pro ně důležitá nebo ne. Největší diskuze se strhla, když došlo na pojem peníze. Nakonec se shodli, že důležité jsou, i když je zatím nevydělávají oni sami.

3. Žebříček hodnot

Když jsme se bavili o žebříčcích, které děti vytvořily, u těchto dětí se na prvním místě spíše než zdraví, štěstí a láska, objevovaly spíše pojmy kamarádi a rodina, zřejmě proto, že děti ve věku 8 a 9 let, ještě nejsou schopné uvažovat o těchto abstraktních pojmech.

Pro příští realizaci nechám děti říci, jen ten, co je pro ně v životě nejdůležitější a proč.

4. Život v budoucnosti

V této třídě se objevily tři děti, které nevěděly, co by v životě chtěly dělat. Kvůli situaci, která byla hodně nepřehledná, a hlavně děti se překřikovaly, ve třídě jsem pozměnila otázku na to, podle čeho se ti, co vědí, co chtějí dělat, rozhodovali. Dozvěděla jsem se, že jedni to mají podle toho, co je baví a druzí to mají podle toho, co jim doma řekli rodiče. Což přesně vyvolalo mou další otázku, je to skutečně tvůj sen? Tady se objevilo, že děti to mají tak napůl, doma něco nadhodí a rodiče to dotáhnou k tomu, aby se to skutečně stalo. Některé děti přebírají sny a zaměstnání svých rodičů. Například: „Chci mít svou restauraci, protože jí má moje máma.“

Zkusím změnit otázku na to, podle čeho jste si určili, že zrovna tohle chcete dělat.

5. Improvizace

Tato aktivita byla pro děti ve třetí třídě těžká, i když jsme si předem řekli, co by se v improvizaci mělo objevit, děti úplně zapomněly na to, říci si, co za ten počet let budou dělat. Říkali si jenom, jak se mají a jestli mají manžela a rodinu, o zaměstnání nepadlo ani slovo. Po první improvizaci, ve které se to neobjevilo, jsem se zeptala, jestli ostatním něco v improvizaci chybělo, děti odpověděly, že ano, že tam chyběla zmínka o budoucím zaměstnání. Nechala jsem jim tedy další čas na úpravu. I po úpravě se však v některých improvizacích zmínka neobjevila. Pro příští realizaci tedy zapíši kritéria na lístky se zadáním, za kolik let se děti potkají

U třetí třídy pro příště vynechám údaj za pět let. Pro děti to byla příliš brzká doba, protože ještě stále budou na základní škole. Zkusím zadat přesný věk, kdy se potkají dva spolužáci ze základní školy.

6. Rok 2035

Co se týče budoucího zaměstnání, v této aktivitě již všechny děti měly napsáno, co by chtěly dělat. Možná tedy pro ně bylo těžké zahrát to v předchozí improvizaci, před ostatními. Velkou roli v tom jistě hraje i stud a strach z toho, aby nebyly před ostatními spolužáky trapní.

Pro příští realizaci ve třetí třídě zkusím vynechat akci s improvizací a uvidím, jestli se dozvím více, a jaký bude rozdíl.

7. Živé obrazy

Myslím si, že tato technika dětem vyhovovala – nemusely mluvit, byly schované za svou sochou. Nechala jsem zbytek třídy hádat, co na obraze vidí. V přípravě jsem neměla napsanou formu předvádění a myslím, že jsem zvolila správně. Děti se musely nad daným živým obrazem přemýšlet, a tak forma splnila svůj účel.

8. Reflexe

Přemýšlela jsem jak jinak reflexi pojmout, ale přijde mi, že tato forma, pouze mluvení o tom, je pro děti tou nejlepší cestou. Po hodině a půl práce už byli unavení a do žádné další akce se jim nechtělo.

Na aktivitu s mottem již tedy nedošlo, a to jak z důvodů časových, tak z důvodu nálady ve třídě. Ta byla již hodně unavená.

7.1.2.2 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 2

Tato hodina pro mě byla v mnoha ohledech přínosná. Měla jsem možnost vidět rozdíly v myšlení dětí s rozdílem jednoho roku. Děti v této třídě byly daleko otevřenější a jejich myšlení se rozvíjelo daleko více směry. Nebyly soustředěné jen na výkon, ale i na třídní sounáležitost, vzájemně se podporovaly. Naslouchaly si a braly v potaz, co ostatní říkají. Byly daleko živější než první skupina, ve které jsem svůj projekt vyzkoušela. Přemýšlely nad více věcmi a hlavně se mi hrozně líbilo, jak bez mého popudu mezi sebou diskutovaly. V některých případech bylo nutné sice jejich debatu nasměrovat, ale vždy se vrátily k věci a neodbíhaly.

Co se týče nálady v hodině, byla uvolněná a přátelská. Děti, které se nechtěly vyjadřovat, jsem k ničemu nenutila a nechala si je vše rozmyslet. I přes občasné kázeňské problémy, kdy děti vyrušovaly, jsme nakonec došli k našemu cíli.

Odpovědi v této třídě, které se objevovaly v průběhu celé realizace, byly ještě dost „dětské“. Děti v mnoha případech nevěděly, jak reagovat, a co po nich vlastně chci. Musela jsem tedy zvolit úplně jinou mluvu, než ve třídě minulé.

Když jsme se bavili, o tom, co je pro ně v životě důležité, říkaly hlavně věci, které jsou hmatatelné. Byly to věci jako rodina a kamarádi. Pojmy jako zdraví, štěstí jsou hrozně abstraktní a s tím ještě děti neumějí pracovat. Pojmenovávaly spíše věci, se kterými se už v životě setkaly a jsou pro ně na denním pořádku. Největší diskuze nastala opět při vyslovení pojmu peníze. Pro zařazení mezi důležité věci byly argumenty, že bez nich se nedá žít, a že bychom bez nich zemřeli. Proti zase byly argumenty, že je lepší mít kamarády a rodinu, než mít peníze. Při diskuzi o vzdělání mě překvapilo, že některé děti byly pro to, že vzdělání důležité není, protože je škola nebaví. Nakonec naši debatu utnul

názor, že kdybychom neměli vzdělání, tak by nás mohlo spoustu lidí okrást, protože bychom si neuměli spočítat, kolik nám má, kdo vrátit peněz.

Při další práci, když jsme se bavili o tom, co by jednou chtěli dělat, a kde se vidí za dvacet let, všechny děti věděly, co by chtěly dělat, ale byly to zatím hodně naivní představy. Nejčastěji se objevovala ta povolání, která jsou hodně exponovaná, jako herečka, cestovatelka, hudebník, učitelka, sportovec a vlastník restaurace. Bylo znát, že jsou to opravdu jejich sny, protože při otázce, zda se opravdu jedná o jejich sen, mi děti odpověděly sborem, že je to jenom jejich sen. Když jsem se zeptala, podle čeho se rozhodovaly, co by jednou chtěly dělat, většinou říkaly, že se rozhodovaly podle toho, co je baví. Bylo zajímavé poslouchat, co vedlo děti k jejich volbě. Jen v pár případech se objevilo, že jim rodiče řekli, co by měli dělat. Po otázce, jak dosáhnout svého cíle, jsem zkusila děti navést k tomu, aby vymyslely nějaké pravidlo, které by platilo pro všechny. Vůbec se jim to nedařilo, pořád vše uváděli na svém příkladě. Naopak při reflexi, děti říkali, že si musíme jít za svým snem a nevzdávat se. Tudíž si myslím, že tato lekce pro ně byla alespoň v něčem přínosná.

Děti z této třídy, možná i tohoto věku, ještě nepochopily onen přesah do obecnější roviny, ke všemu zatím využívají pouze své vlastní zkušenosti. Za celé dvě hodiny se nám nepodařilo vytvořit nějakou obecnou definici toho, jak dosáhnout svého cíle. Z tohoto usuzuji, že pro třetí třídu byla moje lekce ještě moc těžká. Možná bych jí mohla zařadit v menším rozsahu a více to vést od toho vlastního k obecnějšímu. Uvidíme, jak se povede další realizace v další třetí třídě.

7.1.2.3 Výsledky rozhovoru s učitelkou B

Z rozhovoru s paní učitelkou mi vyplynulo, že by sice ráda začleňovala formy a metody OSV, ale že je to vždy na úkor něčeho jiného. Ona sama by uvítala, kdyby se ve školách vyčlenila nějaká hodina, kde by se děti mohly rozvíjet. I přes tento problém se alespoň občas snaží do své výuky začlenit něco z OSV. Největší problém vidí v tom, že je ve třídě hodně dětí, a tudíž by se pokaždé nedostalo na každého.

Co se týče obsahu, tak tam byla paní učitelka skeptická, zda jsem dosáhla všech svých cílů a zda děti dostatečně pronikly do celé problematiky. Podle jejího názoru, jsou na

to děti ve třetí třídě ještě moc malé a nejsou dostatečně vyspělé na to, aby chápaly celý obsah a hlavně přesah do svého života. Jinak problematika osobních cílů je pro ni velice zajímavým tématem a mrzelo ji, že ho s dětmi neprobrala sama. Dle jejích slov to ještě přijde na řadu, až děti přijdou do čtvrté, či páté třídy.

7.1.3 3. Realizace

Charakteristika třídy

Další realizace opět proběhla na ZŠ Lupáčova, tentokrát v páté třídě. Ve třídě je 21 žáků, z toho dva cizinci. Tato třída je hodně zaměřena na výuku cizích jazyků. ~~Tato třída~~ Je velmi klidná a panuje v ní příjemná tvořivá atmosféra. Objevilo se jen pár kázeňských problémů.

Projekt

Projekt: Já za 20 let

Třída: 3.–5.

Čas: 90 minut, 2 vyučovací hodiny

Cíle: Žák vyjadřuje své názory a je schopen si je obhájit. Žák mluví o svém budoucím životě a jaké jsou pro něj priority, co mu pomáhá pro realizaci v jeho životě. Žák přemýšlí a hodnotí svůj dosavadní život, a kam by se chtěl dále ubírat, co mu pomáhá a co mu naopak nepomáhá. Žák hodnotí, co je pro něj v životě důležité a co ne.

Pomůcky: Papíry, tužky

Průběh

1. Představení (10 minut)

- Řekni mi své jméno, a co nejraději děláš.
- Nalepíme si cedulky se jmény.

2. Příběh (10 minut)

Otázka:

- Znáš někoho, kdo si splnil svůj sen?
- a) Ahoj, jmenuji se Bětka. Dnes je mi 24 let. Maminka pracuje jako účetní, to je, že počítá peníze v jedné firmě. Táta je zase řidič autobusu. Máma ani táta se mě nikdy nezeptali, co bych jednou chtěla v životě dělat, a jestli bych chtěla být šťastná nebo mít děti, nebo prostě, co bych v životě chtěla. Po neúspěchu doma

jsem čekala, že se mě zeptá aspoň paní učitelka ve škole, ale ani ta se nezeptala. Přitom já jsem to věděla, a chtěla jsem to všem říct. Máma s tátou si mysleli, že budu jednou pracovat někde v kanceláři, jako máma. Ale to já jsem nechtěla. Takže je docela překvapilo, když jsem jim v 5. třídě oznámila, že chci být paní učitelka. Rodiče mám ráda a oni mají rádi mě, ale moc nadšení nebyli. Přes všechny překážky, jsem letos ukončila studium na vysoké škole a stala se ze mě paní učitelka. Teď učím v první třídě.

- b) Ahoj, jmenuji se Jirka a je mi 30 let. Máma vlastní krám s oblečením v centru Prahy. Táta je místostarosta u nás v Běchovicích. Od mala jsem chodil na spoustu kroužků. Nejvíce ze všeho mě vždycky bavil fotbal. Trenér i paní učitelka mě podporovali, abych se stal profesionálním fotbalistou. Doma se mě nikdy neptali, co bych jednou chtěl dělat. Proto byli dost překvapení, když jsem jim v 5. třídě řekl, že bych chtěla jít na druhý stupeň na školu s rozšířenou výukou tělocviku a hlavně fotbalu. Táta byl pro, ale mámě se to moc nelíbilo. Nakonec se domluvili, že se jim to vlastně nelíbí ani jednomu, že prý si musím udělat alespoň gymnázium. Takže jsem dál pokračoval u nás ve škole a na fotbal chodil jen odpoledne na kroužek. Vystudoval jsem vysokou školu a nyní pracuji jako IT specialista v jedné firmě, ale pořád chci být ten fotbalista.
- c) Ahoj, jmenuji se Lída. Je mi 26 let. Máma je lékárnice a má svou vlastní lékárnu u nás v Berouně, táta je zase inženýr a pracuje v jedné velké firmě. Od mala mě hrozně bavilo tancování a všechno kolem něj. Nejvíce mě ale vždycky táhnul balet. Máma to věděla, tak jsem od tří let nastoupila do přípravky a začala pravidelně trénovat. Trenérka byla skvělá a mámě říkala, že bych měla jít dál a stát se profesionální baletkou. Ve škole m i paní učitelka taky vycházela vstříc, jak jen to šlo. Nakonec se mě maminka jednou zeptala, co bych chtěla jednou dělat. Řekla jsem, že chci být baletkou. Našli jsme nejvhodnější kurz, a to v Národním divadle. Začala jsem chodit do přípravky, poté do pokračování a nakonec jsem nastoupila na taneční konzervatoř v Praze a potom na vysokou školu na Hudební fakultu múzických umění. Dnes jsem sólistkou Národního divadla a všechny mé sny se mi splnily.

d) Ahoj, jmenuju se Darek. Je mi 25 let, máma dělá prodavačku v obchodě se sklem v centru Prahy. Táta s námi nebydlí. Naši jsou rozvedení. Když jsem byl ve čtvrté třídě, přišel k nám do školy pilot dopravního letadla. V tu chvíli jsem věděl, že chci být pilot. Když jsem přišel domů a všechno s nadšením sděloval, máma na mě koukala, jako že jsem se zbláznil. Řekla mi, že si musím najít něco jiného. Že stát se pilotem je hrozně těžké a hlavně, že je to hrozně nebezpečné. Tak jsem na svůj sen zapomněl a stal se ze mě nakonec automechanik. Moje práce mě baví, ale s pilotováním letadla se to nedá srovnávat. Aspoň si to myslím.

Uspořádání

- Práce ve skupině, nejdřív si přečtou, představí a následuje diskuze.

Otázky:

- Jak na vás příběhy působí? (Je smutný, veselý nebo jaký a PROČ?)
- Porad'te se ve skupině a pak nám krátce váš příběh představte a řekněte své pocity.

3. Důležité věci (10 minut)

Uspořádání

- Sedíme v kruhu na koberci.

Otázky

- Co je podle tebe v životě důležité?

Technika

- Brainstorming, na jeden velký papír.

4. Co je pro tebe to nejdůležitější na světě a proč?

Otázky:

- Napiš to na papír a najdi někoho, kdo má to stejné a řekněte si proč to tak máte.
- Společná diskuze nad výsledky.

5. PŘESTÁVKA

6. Život v budoucnosti (10 minut)

„Zkuste se odprostit od jiných lidí a zkuste mluvit jen za sebe...”

Otázky:

- Co bys v životě chtěl dělat ty? Jak by ses chtěl cítit?
- Podle čeho sis určil, že zrovna tohle chceš dělat?
- Už jsi nad tím někdy přemýšlel?

Ano – jak jsi na to přišel?

Ne – jak bys na to mohl přijít? Ti co odpověděli ano, by mohli napovědět.

Technika:

- Připrav si krátkou improvizaci, setkání spolužáků po letech. Podle toho lístku, který si vytáhneš:

Já za 5 let

Já za 10 let

Já za 15 let

7. Rok 2035 (20 minut)

Nyní jsme v roce 2035, to je za 20 let. Nakresli a popiš, jak se za těch 20 let vidíš?

Otázky:

- Co tam všechno napíšeme?
- Kolik ti bude?

! Prezentace projektů!

Jak dosáhnout cíle?

Otázky:

- Jak můžeme dosáhnout toho, co jsme si napsali na náš projekt, já za 20 let?
- Proč se nám to naopak nemusí povést?
- Je důležitý jen výsledek?

Technika:

Práce ve skupinách, vytvořte živý obraz, který bude představovat, jak byste dosáhli svého cíle. *Zkuste vymyslet něco, co tady ještě dnes nezaznělo...*

Učitel bude zapisovat na papír.

8. Reflexe (15 minut)

Otázky:

- Co si z dnešní hodiny odnášíš?
- Co ses o sobě dozvěděl nového?
- Co řekneš dneska doma rodičům, až přijdeš domů?

Úplný závěr:

Zkuste vymyslet motto, které by vás motivovalo k tomu, abyste si svůj sen, cíl splnili.

7.1.3.1 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 1

1. Práce s příběhem

Při této realizaci jsem si již dala pozor na to, komu dávám jaký příběh. Vytvořila se skupina kluků, kde byli tři, kteří říkali, že nejradši na celém světě hrají fotbal. Proto jsem jim dala příběh o fotbalistovi Jirkovi a čekala jsem, jak budou reagovat. Pro příští realizaci zvolím jiný způsob rozdělení skupin. Při tvoření skupin podle toho, jak chtějí děti, nastává problém, že jich vznikne více, než kolik mám příběhů. Zkusím při další realizaci vyzkoušet rozdělení podle barevných papírů. Jinak si myslím, že tato forma práce, kdy každá skupina čte jeden příběh, je daleko lepší, než když by četl učitel jeden text pro všechny.

2. Důležité věci

Při této aktivitě jsem poprvé na stejný papír, na který jsem psala, co je pro děti v životě důležité, napsala i náš společný žebříček, abych posléze mohla vynechat aktivitu s tvořením vlastního žebříčku. Musím říct, že to bylo daleko efektivnější. Ještě jsem přidala po každém pojmu otázku, zda je tento pojem důležitý opravdu pro všechny.

3. Nejdůležitější věc

To, co je pro děti nejdůležitější, jsme nakonec napsali na jejich jmenovky. Bylo to jednodušší než chodit do lavic a psát to na samostatný papír. Děti opravdu chodily po třídě a hledaly někoho, kdo má stejný pojem na jmenovce. V této podobě mi tato aktivita přijde efektivní. Potom jsme si řekli, jak to kdo má.

4. Improvizace

Improvizace konečně proběhla, tak, jak jsem si představovala. Přes počáteční ostych nakonec všechny dvojice předvedly a ve všech se objevilo, co jsme si řekli. Místy měly děti potřebu se až přehnaně předvádět, ale to přičítám nezkušenosti s touto metodou dramatické výchovy.

5. Rok 2035

Vzhledem k tomu, že práce nakonec probíhala v lavicích, tak jsem zvolila možnost napsat na tabuli, co by se v obrázku mělo objevit. Pro prezentaci jsem nakonec zvolila možnost, kdy děti jednotlivě přistupovaly před tabuli. Přišlo mi to lepší v rámci zachování kázně a klidu ve třídě. Děti se navzájem oceňovaly potleskem a myslím, že se jim to všem povedlo.

6. Jak dosáhnout svého cíle

Vzhledem k časové tísní jsem nakonec zvolila formu jen odpovídání na otázky. Přišlo mi, že už byly děti hodně unavené, a kdybych po nich ještě chtěla nějakou akci, úplně by se rozplynulo to závěrečné vyústění k tomu, aby si děti uvědomily, jak ~~toho~~ svého snu dosáhnout a co jim v tom může zabránit.

Pro příští realizaci uvidím, kolik nám bude zbývat času a jaká bude nálada ve třídě. Pokud bude podobná té dnešní, nechám to opět jen ve formě otázek. A nechám každého, aby si napsal na papír s obrázkem sebe sama za 20 let, jak toho svého snu dosáhnout.

7. Reflexe

Reflexe formou otázek mi přijde dobrá, protože jak jsem již psala, děti už jsou ke konci druhé hodiny hodně unavené.

7.1.3.2 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 2

Přišlo mi, že v této třídě se mi konečně podařilo moji lekci realizovat tak, jak jsem chtěla. Děti byly velmi vstřícné a až na pár kázeňských problémů celou dobu skvěle spolupracovaly.

Děti v této třídě by se daly rozdělit do tří skupin. První skupina, která už má svou budoucnost přesně naplánovanou. Druhá skupina, která již ví, co by chtěla dělat, ale zatím to nemá promyšlené do detailů. Třetí skupinou byly dvě děti, které ještě nevěděly, co by v životě chtěly dělat.

V první skupině se nacházely děti, které už něčeho ve svém životě dosáhly. Jednalo se o chlapce, kteří hrají fotbal a to ne na nejnižší úrovni. Dále v této skupině; byla dívka, která chodí již několik let do kurzu malby k uznávanému malíři a také chlapec, který je již dnes mediálně známou osobností, vzhledem ke své herecké kariéře. Tyto děti mají přesně svou budoucnost naplánovanou. Věděly i co musí vystudovat za školu, aby se mohly stát tím, čím chtějí. Z jejich odpovědí; na otázku, jestli je to jejich sen, vyplynulo, že prvotním impulzem k tomu, aby se zabývaly, tím co dělají, byli rodiče. Rodiče je podle jejich slov plně podporují dodnes. Bylo vidět, že oproti zbytku třídy tyto děti oplývaly vysokým sebevědomím a nekladly si své cíle nízké. Překvapilo mě, že jeden z chlapců by kromě herce chtěl být i profesionálním plavcem, a prý si dovede představit, jak obě dvě kariéry skloubit dohromady. V jeho odpovědích; bylo vysoké sebevědomí cítit nejvíce. V jeho případě nevím, jestli už podpora rodičů nepřekročila určitou mezi; toho, co ještě dítě zvládne. U dětí této skupiny nemám strach, že by se v životě ztratily, svou budoucnost mají naplánovanou a schválenou od rodičů.

Ve druhé skupině děti se jednalo opravdu o sny dětí samotných. Z jejich odpovědí bylo znát, že to co chtějí dělat, opravdu vychází z jejich zájmu. U všech se objevilo, že rodiče mají funkci pouhých podporovatelů, ale že svým dětem nezakazují, ani nenakazují, co by měly v životě dělat. Překvapilo mě, jak rozmanitý byl výběr budoucího zaměstnání. Od umělecky zaměřených povolání, až po tak specifická povolání, jako je ergoterapie. Tyto specifické volby sice většinou vycházejí ze vzorů rodičů, ale rodiče do toho své děti netlačí. Také se v této skupině objevila třídní sounáležitost, když mi dvě dívky sdělily, že by si spolu chtěly otevřít veterinární ordinaci. Takže je tady cítit i volba podle kamarádů, protože se jednalo o dvojici dívek, kde bylo jasné, která z nich je více dominantní. Od této dívky právě pocházel nápad na otevření vlastní veterinární kliniky. Proto mě opět napadlo, jak moc je důležité sebevědomí pro přemýšlení o budoucím životě. U těchto dětí si myslím, že se jejich budoucnost bude ještě hodně měnit, třeba díky přestupu na druhý stupeň, či odchodu na gymnázia.

Ve třetí skupině, byly dvě děti, které při improvizaci nebyly schopné říci, kam by jejich život měl směřovat. I když při předcházející aktivitě jim ostatní děti radily, podle čeho by se mohly rozhodnout. Podle mě to bylo způsobeno, jak nízkým sebevědomím, tak i tím, že se o tom nikdy s nikým nebavili. Jedna z nich byla cizinka, tudíž pro ni bylo primárním cílem naučit se jazyk, jak jsem se posléze dozvěděla od paní učitelky. Ovšem při prezentaci obrázků a představení své budoucnosti se druhý z dvojice, a to chlapec, rozhodl a řekl nám, čím by se nejraději stal. Bylo to pro mě jako malé vítězství, protože jsem alespoň jednomu dítěti dopřála, aby nahlas vyřkl svůj sen, čím by se chtěl stát. U dívky bohužel k tomuto objevení nedošlo. Při prezentaci měla na svém papíře jen vynechané místo.

Jinak tuto hodinu hodnotím pozitivně. Mě jako učitele posunula v tom, že musím vždy reagovat na situaci ve třídě a za každou cenu se nedržet své přípravy. Při závěrečné reflexi jsem se dozvěděla, že sice už mají všichni více méně rozmyšleno, co by chtěli jednou v životě dělat, ale že se o tom ve škole nikdy nebavili. Proto musím říci, že byt' jsem neměla za cíl, aby se děti o sobě dozvěděly více, tedy myslím o svých spolužácích, zřejmě tento cíl zařadím do příští realizace. Protože již potřetí se mi dostalo odpovědi, že je pro děti důležité, aby věděly, co chtějí jejich spolužáci. Tento cíl, nebyl mým primárním, ale zdá se také jako dost důležitý.

7.1.3.3 Rozhovor s učitelkou C

Po rozhovoru s paní učitelkou vyplynulo, že co se týče formy, jakou ona zařazuje OSV do své výuky, jedná se spíše o zařazování forem do různých předmětů a ne o vyčleněnou hodinu, která se věnuje jen tématům OSV. Zařazuje je hlavně do hodin českého jazyka, člověka a jeho světa a do výtvarné výchovy. Podle jejích slov na to jindy není čas, protože tato škola neumožňuje vyčlenění hodiny jen na OSV. Není to tak zavedené ve školním vzdělávacím předmětu. Vždy se jedná o zařazení na úkor něčeho jiného. Nicméně podle paní učitelky je to potřeba. Zvlášť teď, když jsou její děti již v páté třídě. Většinou využívá formu brainstormingu při vyvozování nového učiva a poté projekty. ZŠ Lupáčova je hodně zaměřena na projektovou výuku.

Podle paní učitelky je určitě nutné bavit se s dětmi o jejich budoucnosti a podporuje děti k tomu, aby nebyly jen „součástí stáda“ a měly každý svou vlastní cestu a nebály se o

svých myšlenkách mluvit. K tomu je podle ní potřeba vytvořit ve třídě bezpečné klima. To jsem cítila i já během realizace své lekce. Děti se nebály mluvit a ani se neobjevily posměšky tomu, co kdo říká. Z rozhovoru mi také vyplynulo, že paní učitelka již s dětmi toto téma zkoušela probrat, ale ne v takové míře jako já. Nejzajímavější pro ni prý byly motivy pro volbu budoucí práce a v některých případech i přehnané nároky, které si na sebe děti kladou. Dle paní učitelky to vyplývá hlavně z nátlaku z domova. Tudiž se mi zase potvrdilo, že děti se rozhodují jak podle svých zájmů, tak hlavně podle názorů rodičů.

Má poslední otázka rozhovoru směřovala k tomu, zda se paní učitelky někdo někdy zeptal, co by chtěla dělat. Odpověď byla, že ano, chtěla být učitelkou a tou teď je.

7.1.4 4. Realizace

Charakteristika třídy

Tentokrát jsem realizovala svou lekci ve čtvrté třídě na ZŠ Londýnská. Tato třída je v mnoha ohledech hodně specifická. Ve třídě je hodně kázeňských problémů a kolektiv zatím nefunguje, tak jak by si paní učitelka představovala. Tato třída má ve svém rozvrhu i jednu hodinu dramatické výchovy týdně. Navíc se jedná o třídu se začínající učitelkou, takže tato zkušenost je pro mě velmi cenná.

Projekt

Projekt: Já za 20 let

Třída: 3.–5.

Čas: 90 minut, 2 vyučovací hodiny

Cíle: Žák vyjadřuje své názory a je schopen si je obhájit. Žák mluví o svém budoucím životě. Žák si uvědomuje, jaké jsou pro něj priority. Žák hledá, co mu pomáhá pro realizaci v jeho životě. Žák přemýšlí a hodnotí svůj dosavadní život, a kam by se chtěl dále ubírat.

Pomůcky: Papíry, tužky

1. Představení (10 minut)

- Řekni mi své jméno, a co nejraději děláš.

- Nalepíme si cedulky se jmény.

2. Příběh (10 minut)

Otázka:

- Znáš někoho, kdo si splnil svůj sen?
- a) Ahoj, jmenuji se Bětko. Dnes je mi 24 let. Maminka pracuje jako účetní, to je, že počítá peníze v jedné firmě. Táta je zase řidič autobusu. Máma ani táta se mě nikdy nezeptali, co bych jednou chtěla v životě dělat, a jestli bych chtěla být šťastná nebo mít děti, nebo prostě, co bych v životě chtěla. Po neúspěchu doma jsem čekala, že se mě zeptá aspoň paní učitelka ve škole, ale ani ta se nezeptala. Přitom já jsem to věděla, a chtěla jsem to všem říct. Máma s tátou si mysleli, že budu jednou pracovat někde v kanceláři, jako máma. Ale to já jsem nechtěla. Takže je docela překvapilo, když jsem jim v 5. třídě oznámila, že chci být paní učitelka. Rodiče mám ráda a oni mají rádi mě, ale moc nadšení nebyli. Přes všechny překážky, jsem letos ukončila studium na vysoké škole a stala se ze mě paní učitelka. Teď učím v první třídě.
  - b) Ahoj, jmenuji se Jirka a je mi 30 let. Máma vlastní krám s oblečením v centru Prahy. Táta je místostarosta u nás v Běchovicích. Od mala jsem chodil na spoustu kroužků. Nejvíce ze všeho mě vždycky bavil fotbal. Trenér i paní učitelka mě podporovali, abych se stal profesionálním fotbalistou. Doma se mě nikdy neptali, co bych jednou chtěl dělat. Proto byly dost překvapení, když jsem jim v 5. třídě řekl, že bych chtěla jít na druhý stupeň na školu s rozšířenou výukou tělocviku a hlavně fotbalu. Táta byl pro, ale mámě se to moc nelíbilo. Nakonec se domluvili, že se jim to vlastně nelíbí ani jednomu, že prý si musím udělat alespoň gymnázium. Takže jsem dál pokračoval u nás ve škole a na fotbal chodil jen odpoledne na kroužek. Vystudoval jsem vysokou školu a nyní pracuji jako IT specialista v jedné firmě, ale pořád chci být ten fotbalista.
  - c) Ahoj, jmenuji se Lída. Je mi 26 let. Máma je lékárnice a má svou vlastní lékárnu u nás v Berouně, táta je zase inženýr a pracuje v jedné velké firmě. Od mala mě hrozně bavilo tancování a všechno kolem něj. Nejvíce mě ale vždycky táhnul balet. Máma to věděla, tak jsem od tří let nastoupila do přípravy a začala pravidelně trénovat. Trenérka byla skvělá a mámě říkala, že bych měla

jít dál a stát se profesionální baletkou. Ve škole m i paní učitelka taky vycházela vstříc, jak jen to šlo. Nakonec se mě maminka jednou zeptala, co bych chtěla jednou dělat. Řekla jsem, že chci být baletkou. Našli jsme nejvhodnější kurz, a to v Národním divadle. Začala jsem chodit do přípravy, poté do pokračování a nakonec jsem nastoupila na taneční konzervatoř v Praze a potom na vysokou školu na Hudební fakultu múzických umění. Dnes jsem sólistkou Národního divadla a všechny mé sny se mi splnily.

- d) Ahoj, jmenuju se Darek. Je mi 25 let, máma dělá prodavačku v obchodě se sklem v centru Prahy. Táta s námi nebydlí. Naši jsou rozvedení. Když jsem byl ve čtvrté třídě, přišel k nám do školy pilot dopravního letadla. V tu chvíli jsem věděl, že chci být pilot. Když jsem přišel domů a všechno s nadšením sděloval, máma na mě koukala, jako že jsem se zbláznil. Řekla mi, že si musím najít něco jiného. Že stát se pilotem je hrozně těžké a hlavně, že je to hrozně nebezpečné. Tak jsem na svůj sen zapomněl a stal se ze mě nakonec automechanik. Moje práce mě baví, ale s pilotováním letadla se to nedá srovnávat. Aspoň si to myslím.

Uspořádání

- Práce ve skupině, nejdřív si přečtou, představí a následuje diskuze.
- Skupiny rozdělím podle tahání barevných papírů z pytlíku.

Otázky:

- Jak na vás příběhy působí? (Je smutný, veselý nebo jaký a PROČ?)
- Poradte se ve skupině a pak nám krátce váš příběh představte a řekněte své pocity.

3. Důležité věci (10 minut)

Uspořádání

- Sedíme v kruhu na koberci.

Otázky

- Co je podle tebe v životě důležité?

Technika

- Brainstorming, na jeden velký papír.

- Po každém pojmu se zeptat, zda s tím všichni souhlasí

4. Co je pro tebe to nejdůležitější na světě a proč?

Otázky:

- Napiš si to na jmenovku a najdi někoho, kdo to má stejné a řekněte si, proč to tak máte.
- Společná diskuze nad výsledky.

5. PŘESTÁVKA

6. Život v budoucnosti (10 minut)

„Zkuste se odprostit od jiných lidí a zkuste mluvit jen za sebe...“

Otázky:

- Co bys v životě chtěl dělat ty? Jak by ses chtěl cítit?
- Podle čeho jsi si určil, že zrovna tohle chceš dělat?
- Už jsi nad tím někdy přemýšlel?

Ano – jak jsi na to přišel?

Ne – jak bys na to mohl přijít? Ti co odpověděli ano, by mohli napovědět.

Technika:

- Připrav si krátkou improvizaci, setkání spolužáků po letech. Podle toho lístku, který si vytáhneš:

Já za 5 let

Já za 10 let

Já za 15 let

7. Rok 2035 (20 minut)

Nyní jsme v roce 2035, to je za 20 let. Nakresli a popiš, jak se za těch 20 let vidíš?

Otázky:

- Co tam všechno napíšeme?
- Kolik ti bude?

! Prezentace projektů!

Jak dosáhnout cíle?

Otázky:

- Jak můžeme dosáhnout toho, co jsme si napsali na náš projekt, já za 20 let?
- Proč se nám to naopak nemusí povést?
- Je důležitý jen výsledek?

Technika:

Práce ve skupinách, vytvořte živý obraz, který bude představovat vaší pro to, abyste dosáhli svého cíle. *Zkuste vymyslet něco, co tady ještě dnes nezaznělo...*

Učitel bude zapisovat na papír.

8. Reflexe (15 minut)

Otázky:

- Co si z dnešní hodiny odnášíš?
- Co ses o sobě dozvěděl nového?
- Co řekneš dneska doma rodičům, až přijdeš domů?

Úplný závěr:

Zkuste vymyslet motto, které by vás motivovalo k tomu, abyste si svůj sen, cíl splnili.

7.1.4.1 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 1

1. Práce s příběhy

Práce s příběhy proběhla dle mých představ. Jen pro příští realizaci hned na začátku řeknu, co bude jejich úkolem a ne až po přečtení. Protože rozdíly v rychlosti čtení jsou znát, a pak skupina, která má již přečteno, tak čeká a ruší. Když budou od začátku vědět, co mají po přečtení dělat, nechají pracovat i ostatní skupiny.

2. Důležité věci

Po vzoru minulé realizace jsem opět využila pro napsání nejdůležitější věci jmenovku, kterou měly děti přilepenou na oblečení. A tato forma se mi opět potvrdila jako dobrá, zbytečně to nezdržuje a děti jsou pořád v kontaktu, a tudíž nezmizí společná motivace, pro to co dělají.

3. Život v budoucnosti

Tato aktivita byla pro děti z této třídy velmi těžká, protože při mých otázkách hned vykřikovaly své odpovědi. Proto jsem jim řekla, aby si zavřely oči a představily si, co by jednou chtěly dělat. Pro příští realizaci, tuto formu zvolím od začátku této aktivity. Ještě zkusím, aby si dvojice děti vybraly beze slov, pouze pouhým očním kontaktem.

4. Improvizace

Jak jsem psala v popisu třídy, tato třída je zvyklá pracovat pomocí metod a forem dramatické výchovy. Proto pro ně předvádění improvizací nebyl vůbec žádný problém. Díky tomu, že mají paní učitelku, která dramatickou výchovu vyučuje, mohly jsme to tentokrát jako první zahrát my dvě. Pokud bych se ještě někde setkala s takovouto ochotou, ráda ji zase využiji, děti se potom tolik nebojí a jdou předvádět daleko uvolněnější.

5. Rok 2035

Ze začátku byl ve třídě velký hluk, ale pak jsem dovolila dětem, že nemusí sedět v lavicích a můžou si sednout, kam budou chtít, třída se uklidnila. Toto hledisko mě vůbec nenapadlo, pro někoho z dětí tyto informace mohou být natolik soukromé a důležité, že si je potřebují napsat někde v klidu, tak aby na ně při tom nikdo neviděl a nikdo nerušil jejich myšlenky. Při další realizaci proto nechám děti, aby si ve třídě našly místo, kde jim bude příjemné pracovat. Nemusí to tedy striktně být lavice.

6. Jak dosáhnout svého cíle

Tentokrát se nám povedlo stihnout i živé obrazy a musím říci, že na dětech bylo vidět, že už mají nějaké zkušenosti s dramatickou výchovou. Opět nebyl jediný problém s jejich tvorbou. A dokonce se i objevilo jejich zobecnění na pravidlo. Moc se jim tato aktivita povedla.

7. Reflexe

U některých dětí bylo znát, že úplně nepochopily, o čem tato lekce byla a snažily se svými odpověďmi před ostatními předvádět. Při závěrečné otázce, co dnes řeknou doma rodičům, spíše vytahovaly ty vtipné věci z průběhu improvizací.

7.1.4.2 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 2

Tato třída byla úplně jiná než ty předchozí. Už jen proto, jakým stylem je vedena výuka na ZŠ Londýnská a jaký přístup má paní učitelka k dětem. Třidu přebírala v září, a tak děti ještě moc nezná a sama mi říkala, že se s nimi o tomto tématu ještě nebavila. A velice příjemné bylo, že v této škole nezvoní, tudíž jsme mohli pracovat do té doby, než jsem řekla, že je konec hodiny.

Na druhou stranu byly odpovědi poměrně stejné jako v předchozí třídě, kde jsem tuto lekci realizovala. Při otázce podle čeho se rozhodují, co by v životě chtěly dělat, se opět objevily pojmy – zájmy a rodiče. I když v této třídě mi přišlo, že děti měly své rodiče spíše za vzor, než že by jim rodiče řekli, co mají v životě dělat. V této třídě je několik žáků, kteří mají za rodiče mediálně známé osobnosti, nejčastěji herce. V případě dvou z nich padlo, že chtějí dělat to samé, jako jejich otcové. V případě jedné dívky, kde jsou oba rodiče herci, naopak padlo, že ona by nikdy nechtěla být herečka, protože ví, co všechno toto povolání obnáší. Ona sama se prý rozhoduje podle toho, co ji baví. Jen jedno dítě ještě nevědělo, co by chtělo dělat. V té chvíli mě překvapilo, kolik toho o sobě děti ve třídě vědí. Věděly, co onu dívku baví a hned jí navrhly, čemu by se mohla věnovat. Ona sama poté řekla úplně jinou věc, ale alespoň ji to donutilo se nad tím zamyslet. Přemýšlela jsem, jestli jsme na ní nedělali moc velký tlak, ale po hodině mi sdělila, že je ráda, že jsme se o tom bavili, a že hned večer rodičům řekne, co by chtěla dělat. Jsem ráda, že jsem jí to mohla umožnit.

Co se týče hodnot a toho, co děti formuje, jsem se nedozvěděla nic nového, i když u této třídy byl značně znát větší rozhled a znalost věcí v jejich okolí. Určitě je to tím, že v této třídě se tolik nelpí na výsledku, ale že děti vědí, že je pro ně důležitá i cesta. To bylo úplně poprvé, kdy mi to děti samy řekly. Byly již schopné mluvit v obecnější rovině a ne jen v té, která je založena na jejich zkušenosti.

Mě jako učitele to posunulo zase v tom, jak velké jsou rozdíly ve vedení dětí k vyjadřování jejich názorů. V této třídě bylo znát, že děti jsou zvyklé mluvit o sobě a o svých pocitech a názorech. Proto si myslím, že tato lekce pro mě byla zatím největším přínosem do mé budoucí praxe. Tyto děti byly živé, ale byly živé k tématu a neodbíhaly od toho, o čem jsme se bavily.

7.1.4.3 Výsledky rozhovoru s učitelkou D

V rozhovoru s paní učitelkou vyplynulo, to co se mi vlastně potvrdilo už během samotné realizace. Paní učitelka se snaží OSV zařazovat každý týden, podle toho jaké téma zrovna, kde probírají. Proto byl znát ten rozdíl v odpovědích i v provedení jednotlivých aktivit. Podle ní je pro děti největším přínosem, že se poznávají navzájem a umí hodnotit své chování.

Motivy a formování dětí pro budoucí život vidí paní učitelka hlavně ve vzorech v rodičích. Podle ní se v této třídě neobjevují rodiče, kteří jdou jenom pro výsledek, ale pozitivně hodnotí každý malý krůček svého dítěte. Proto si myslí, že děti nemají na sebe přehnané nároky a vědí, na co mají. Navíc si podle paní učitelky děti uvědomují, kde jsou jejich slabiny, a kdy naopak vyčnívají, a zde jsou pak rodiči podporováni.

Jinak osobnost paní učitelky v této třídě je velkým přínosem, je klidná, ale zároveň umí děti skvěle motivovat k tomu, co mají dělat. Jejím vzorem byla její maminka, také učitelka, nebála se to říci už v průběhu lekce, a tak v některých dětech možná podpořila, aby si šly za svým snem.

7.1.5 5. Realizace

Charakteristika třídy

Tato realizace opět probíhala na ZŠ Lupáčova, v páté třídě. Ve třídě je 22 žáků, z toho jsou třetina cizinci. Tato třída je také zaměřena na výuku cizích jazyků a paní učitelka je výchovnou poradkyní pro 1. stupeň této školy a zrovna pracuje na diagnostice žáků cizinců a jejich začlenění do české školy.

Projekt

Projekt: Já za 20 let

Třída: 3.–5.

Čas: 90 minut, 2 vyučovací hodiny

Cíle: Žák vyjadřuje své názory a je schopen si je obhájit. Žák mluví o svém budoucím životě. Žák si uvědomuje, jaké jsou pro něj priority. Žák hledá, co mu pomáhá pro realizaci v jeho životě. Žák přemýšlí a hodnotí svůj dosavadní život, a kam by se chtěl dále ubírat.

1. Představení (10 minut)

- Řekni mi své jméno, a co nejraději děláš.
- Nalepíme si cedulky se jmény.

2. Příběh (10 minut)

Otázka:

- Znáš někoho, kdo si splnil svůj sen?

a) Ahoj, jmenuji se Bětko. Dnes je mi 24 let. Maminka pracuje jako účetní, to je, že počítá peníze v jedné firmě. Táta je zase řidič autobusu. Máma ani táta se mě nikdy nezeptali, co bych jednou chtěla v životě dělat, a jestli bych chtěla být šťastná nebo mít děti, nebo prostě, co bych v životě chtěla. Po neúspěchu doma jsem čekala, že se mě zeptá aspoň paní učitelka ve škole, ale ani ta se nezeptala. Přitom já jsem to věděla, a chtěla jsem to všem říct. Máma s tátou si mysleli, že budu jednou pracovat někde v kanceláři, jako máma. Ale to já jsem nechtěla. Takže je docela překvapilo, když jsem jim v 5. třídě oznámila, že chci být paní učitelka. Rodiče mám ráda a oni mají rádi mě, ale moc nadšení nebyli. Přes

všechny překážky, jsem letos ukončila studium na vysoké škole a stala se ze mě paní učitelka. Teď učím v první třídě.

- b) Ahoj, jmenuji se Jirka a je mi 30 let. Máma vlastní krám s oblečením v centru Prahy. Táta je místostarosta u nás v Běchovicích. Od mala jsem chodil na spoustu kroužků. Nejvíce ze všeho mě vždycky bavil fotbal. Trenér i paní učitelka mě podporovali, abych se stal profesionálním fotbalistou. Doma se mě nikdy neptali, co bych jednou chtěl dělat. Proto byli dost překvapení, když jsem jim v 5. třídě řekl, že bych chtěla jít na druhý stupeň na školu s rozšířenou výukou tělocviku a hlavně fotbalu. Táta byl pro, ale mámě se to moc nelíbilo. Nakonec se domluvili, že se jim to vlastně nelíbí ani jednomu, že prý si musím udělat alespoň gymnázium. Takže jsem dál pokračoval u nás ve škole a na fotbal chodil jen odpoledne na kroužek. Vystudoval jsem vysokou školu a nyní pracuji jako IT specialista v jedné firmě, ale pořád chci být ten fotbalista.
- c) Ahoj, jmenuji se Lída. Je mi 26 let. Máma je lékárnice a má svou vlastní lékárnu u nás v Berouně, táta je zase inženýr a pracuje v jedné velké firmě. Od mala mě hrozně bavilo tancování a všechno kolem něj. Nejvíce mě ale vždycky táhnul balet. Máma to věděla, tak jsem od tří let nastoupila do přípravky a začala pravidelně trénovat. Trenérka byla skvělá a mámě říkala, že bych měla jít dál a stát se profesionální baletkou. Ve škole m i paní učitelka taky vycházela vstříc, jak jen to šlo. Nakonec se mě maminka jednou zeptala, co bych chtěla jednou dělat. Řekla jsem, že chci být baletkou. Našli jsme nejvhodnější kurz, a to v Národním divadle. Začala jsem chodit do přípravky, poté do pokračování a nakonec jsem nastoupila na taneční konzervatoř v Praze a potom na vysokou školu na Hudební fakultu múzických umění. Dnes jsem sólistkou Národního divadla a všechny mé sny se mi splnily.
- d) Ahoj, jmenuju se Darek. Je mi 25 let, máma dělá prodavačku v obchodě se sklem v centru Prahy. Táta s námi nebydlí. Naši jsou rozvedení. Když jsem byl ve čtvrté třídě, přišel k nám do školy pilot dopravního letadla. V tu chvíli jsem věděl, že chci být pilot. Když jsem přišel domů a všechno s nadšením sděloval, máma na mě koukala, jako že jsem se zbláznil. Řekla mi, že si musím najít něco jiného. Že stát se pilotem je hrozně těžké a hlavně, že je to hrozně nebezpečné.

Tak jsem na svůj sen zapomněl a stal se ze mě nakonec automechanik. Moje práce mě baví, ale s pilotováním letadla se to nedá srovnávat. Aspoň si to myslím.

Uspořádání

- Práce ve skupině, nejdřív si přečtou, představí a následuje diskuze.
- Skupiny rozdělím podle tahání barevných papírů z pytlíku.

Otázky:

- Jak na vás příběhy působí? (Je smutný, veselý nebo jaký a PROČ?)
- Poradte se ve skupině a pak nám krátce váš příběh představte a řekněte své pocity.

3. Důležité věci (10 minut)

Uspořádání

- Sedíme v kruhu na koberci.

Otázky

- Co je podle tebe v životě důležité?

Technika

- Brainstorming, na jeden velký papír.
- Po každém pojmu se zeptat, zda s tím všichni souhlasí.

4. Co je pro tebe to nejdůležitější na světě a proč?

Otázky:

- Napiš si to na jmenovku a najdi někoho, kdo to má stejné a řekněte si, proč to tak máte.
- Společná diskuze nad výsledky.

5. PŘESTÁVKA

6. Život v budoucnosti (10 minut)

„Zkuste se oprostít od jiných lidí a zkuste mluvit jen za sebe, zavřete si oči a přemýšlejte...“

Otázky:

- Co bys v životě chtěl dělat ty? Jak by ses chtěl cítit?
- Podle čeho sis určil, že zrovna tohle chceš dělat?
- Už jsi nad tím někdy přemýšlel?

Ano – jak jsi na to přišel?

Ne – jak bys na to mohl přijít? Ti co odpověděli ano, by mohli napovědět.

Technika:

- Připrav si krátkou improvizaci, setkání spolužáků po letech. Podle toho lístku, který si vytáhneš:

Já za 5 let

Já za 10 let

Já za 15 let

7. Rok 2035 (20 minut)

Nyní jsme v roce 2035, to je za 20 let. Nakresli a popiš, jak se za těch 20 let vidíš?

Otázky:

- Co tam všechno napíšeme?
- Kolik ti bude?

! Prezentace projektů!

Jak dosáhnout cíle?

Otázky:

- Jak můžeme dosáhnout toho, co jsme si napsali na náš projekt, já za 20 let?
- Proč se nám to naopak nemusí povést?
- Je důležitý jen výsledek?

Technika:

Práce ve skupinách, vytvořte živý obraz, který bude představovat vaší pro to, abyste dosáhli svého cíle. *Zkuste vymyslet něco, co tady ještě dnes nezaznělo...*

Učitel bude zapisovat na papír.

8. Reflexe (15 minut)

Otázky:

- Co si z dnešní hodiny odnášíš?
- Co ses o sobě dozvěděl nového?
- Co řekneš dneska doma rodičům, až přijdeš domů?

Úplný závěr:

Zkuste vymyslet motto, které by vás motivovalo k tomu, abyste si svůj sen, cíl splnili.

7.1.5.1 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 1

1. Práce s příběhy

Děti v této třídě pracovaly s příběhem skvěle. Byly schopné popsat, o čem četly a zároveň i vyjádřit svůj názor na daný příběh. Opět jsem rozdala příběhy podle toho, o čem děti říkaly, že je baví nejvíc na světě. Je podle mě lepší, když kluci, kteří hrají fotbal, dostanou příběh o fotbalistovi Jirkovi.

2. Důležité věci

V této aktivitě jsem nic neměnila. Tato forma práce všechny děti baví, protože mají pocit, že každý z nich může přispět svým dílem do společné práce. Opět jsem po každém pojmu zařadila otázku, proč? Několik věcí se najednou stalo předmětem diskuze. U těchto dětí ještě nastala situace, že nebyly schopné se rozhodnout pro jednu věc, která je pro ně nejdůležitější. Proto jsem se povolila, aby si na první místo napsaly maximálně tři pojmy.

3. Život v budoucnosti

Pro motivaci jsem tentokrát zvolila postup, aby si děti zavřely oči a jen si představovaly, co by chtěly jednou dělat. I přes zavřené oči na mě některé děti pokřikovaly své odpovědi. Nakonec ale vše proběhlo podle mých představ. Děti v tomto věku mají hrozný problém, když jsou ve skupině nebo ve dvojici s někým, s kým se nekamarádí. Proto vybírání dvojice pouhým očním kontaktem nebyl žádný problém, protože ti co spolu chtěli být, většinou seděli vedle sebe. Ale nechám to v přípravě, takto a uvidíme, jak se to povede v příští třídě.

4. Improvizace

Po výběru dvojice pomocí pouhého očního kontaktu byly děti oproti mému očekávání v klidu a nemluvíly. Proto jsem jim v klidu mohla zadat, co budou dělat. Na to, že tato třída pracuje s metodami dramatické výchovy jen zcela výjimečně, všechny dvojice splnily improvizaci nad moje očekávání. Děti se sobě nesmály navzájem a bylo vidět, že se všichni chtějí něco dozvědět o svých spolužácích.

5. Rok 2035

Děti pracovaly velmi svědomitě a splnily všechno, co jsme si řekli, a myslím, že ze všech tříd se této třídě jejich obrázky povedly nejvíce. Díky úpravám v předchozím průběhu lekce měly děti dost času na přípravu a věci, které se objevily v jejich popisu, byly velice zajímavé. I paní učitelka přišla za námi na koberec, aby věděla, jak o svém budoucím životě děti přemýšlí.

6. Jak dosáhnout svého cíle

Na tuto aktivitu v této třídě bohužel nedošlo, ale děti na otázku dosáhnout svého cíle odpovídaly bez mého vyzvání už během prezentace svých projektů. Proto si myslím, že už nebylo potřeba se k tomu znovu vracet. Pro příští realizaci uvidím, kolik času nám bude zbývat.

7. Reflexe

Na otázku, co se dneska o sobě dozvěděly nového, jsem se zeptala speciálně těch dvou dětí, které mi řekly, že ještě nevědí, co by chtěly v životě dělat. A nechám to tak i pro příští realizaci. Jinak mě zatím žádná jiná forma reflexe, než pomocí otázek nenapadá.

7.1.5.2 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 2

Tato třída v mnoha ohledech specifická. Třetina třídy jsou totiž cizinci, kteří přicházeli v průběhu prvního stupně. Někteří ještě tedy nejsou úplně začleněni do kolektivu. Na druhou stranu bylo velkým přínosem, že přinášeli do lekce věci, o kterých se netušila, že pro děti v tomto věku mohou být důležité. Jednalo se o věci spojené s jejich přesunem do České republiky.

Jen dvě děti z této třídy ještě nevěděly, co by v životě chtěly dělat. Proto jsem se hned po otázce, jak by ti, kteří již mají rozmyšleno, poradili těm, co ještě nevědí, zeptala přímo jich, jestli by už tedy měli nějaký nápad. Stejně jako všechny třídy předtím, i v této na to šly děti přes zájmy. V této třídě nebyl tolik cítit vliv rodičů. Každé dítě v této třídě je vedeno jako individualita, a proto my všichni řekli, že je to skutečně jejich sen; a že se o tom doma bavili s rodiči. Překvapilo mě, jak měly děti rozmyšlené i praktické věci do budoucího života. Většina z nich již věděla, kde budou bydlet, koho si vezmou za manžela nebo za manželku. Bylo pro mě velice objevné, že během improvizací si děti navzájem sdělovaly, jakou školu; pro svou budoucí práci studují nebo vystudovaly.

Škála budoucích zaměstnání byla obrovská, od básnířky až po zubaře. A každé dítě přesně vědělo, co pro to, aby svého cíle dosáhlo, musí udělat. To bylo úplně poprvé. Připisuji to tomu, že paní učitelka s dětmi něco podobného dělala už loni, když byly děti ve čtvrté třídě. Nyní se navíc blížil termín podání přihlášek na gymnázium, takže děti, které chtěly odejít, už opravdu musely mít rozmyšleno, co by chtěly dělat a proč na to gymnázium odchází.

V této třídě se nacházelo minimum aktivních sportovců, byli pouze dva. Proto to pro mě byla velice příjemná práce, protože byla jiná než ve všech ostatních. Jiná byla hlavně v tom, že budoucí život už děti měly naplánovaný a jen prohlubovaly to, co už měly rozmyšleno, a myslím si, že si mohou být navzájem vzory a určitě to pro ně bylo velice podnětné.

7.1.5.3 Výsledky rozhovoru s paní učitelkou E

V rozhovoru s paní učitelkou jsem se dozvěděla to, co jsem si myslela celou dobu. Paní učitelka zařazuje OSV do běžné výuky skoro každý týden, a proto děti neměly problém o sobě, svých názorech a pocitech mluvit před ostatními. Podobnou lekci paní učitelka provedla loni na konci roku a mohla tedy porovnat výsledky u své třídy. Dozvěděla jsem se, že se skoro u všech proměnilo; to, co by chtěly v životě dělat. K mojí lekci neměla žádnou výtku a poprosila mě, jestli bych jí mohla tuto lekci věnovat, aby si ji mohla upravit a ještě jednou provést na konci školního roku, až budou děti úplně na konci prvního stupně. To považuji za úspěch.

Co se týče motivů a formování osobnosti ve směru k osobním cílům, paní učitelka si myslí, že to záleží na tom, jaké má kdo doma prostředí a jak moc hluboko je zainteresován do svého největšího zájmu. Podle jejích slov u většiny dětí převládá jeden zájem hlavní, který se pořád prohlubuje a ona se ho snaží také podporovat. Vychovává z nich prý individuality, které jsou schopné si stát za svým názorem a obhájit si ho před ostatními. Proto je podle ní určitě důležité se s dětmi o budoucím životě bavit, aby věděly, kam mají pokračovat jejich kroky, a nechce, aby její žáci byli bezcílnými.

Ona samotná si svůj sen splnila, protože si přesně pamatuje, jak ve třetí třídě řekla své paní učitelce a rodičům, že jednou bude paní učitelka a tou také teď je.

7.1.6 6. Realizace

Charakteristika třídy

Tato třetí třída je opět ze ZŠ Lupáčova. V této třídě je 25 žáků. Nemá žádné speciální zaměření. Jedná se o třídu, která je soustředěna na výsledek, k čemu napomáhá i vedení paní učitelky. Třída byla klidná a soustředěná.

Projekt

Projekt: Já za 20 let

Třída: 3.–5.

Čas: 90 minut, 2 vyučovací hodiny

Cíle: Žák vyjadřuje své názory a je schopen si je obhájit. Žák mluví o svém budoucím životě. Žák si uvědomuje, jaké jsou pro něj priority. Žák hledá, co mu pomáhá pro realizaci v jeho životě. Žák přemýšlí a hodnotí svůj dosavadní život a kam by se chtěl dále ubírat.

1. Představení (10 minut)

- Řekni mi své jméno, a co nejraději děláš.
- Nalepíme si cedulky se jmény.

2. Příběh (10 minut)

Otázka:

- Znáš někoho, kdo si splnil svůj sen?
- a) Ahoj, jmenuji se Bětko. Dnes je mi 24 let. Maminka pracuje jako účetní, to je, že počítá peníze v jedné firmě. Táta je zase řidič autobusu. Máma ani táta se mě nikdy nezeptali, co bych jednou chtěla v životě dělat, a jestli bych chtěla být šťastná nebo mít děti, nebo prostě, co bych v životě chtěla. Po neúspěchu doma jsem čekala, že se mě zeptá aspoň paní učitelka ve škole, ale ani ta se nezeptala. Přitom já jsem to věděla, a chtěla jsem to všem říct. Máma s tátou si mysleli, že budu jednou pracovat někde v kanceláři, jako máma. Ale to já jsem nechtěla. Takže je docela překvapilo, když jsem jim v 5. třídě oznámila, že chci být paní učitelka. Rodiče mám ráda a oni mají rádi mě, ale moc nadšení nebyli. Přes všechny překážky, jsem letos ukončila studium na vysoké škole a stala se ze mě paní učitelka. Teď učím v první třídě.

- b) Ahoj, jmenuji se Jirka a je mi 30 let. Máma vlastní krám s oblečením v centru Prahy. Táta je místostarosta u nás v Běchovicích. Od mala jsem chodil na spoustu kroužků. Nejvíce ze všeho mě vždycky bavil fotbal. Trenér i paní učitelka mě podporovali, abych se stal profesionálním fotbalistou. Doma se mě nikdy neptali, co bych jednou chtěl dělat. Proto byli dost překvapení, když jsem jim v 5. třídě řekl, že bych chtěla jít na druhý stupeň na školu s rozšířenou výukou tělocviku a hlavně fotbalu. Táta byl pro, ale mámě se to moc nelíbilo. Nakonec se domluvili, že se jim to vlastně nelíbí ani jednomu, že prý si musím udělat alespoň gymnázium. Takže jsem dál pokračoval u nás ve škole a na fotbal chodil jen odpoledne na kroužek. Vystudoval jsem vysokou školu a nyní pracuji jako IT specialista v jedné firmě, ale pořád chci být ten fotbalista.
- c) Ahoj, jmenuji se Lída. Je mi 26 let. Máma je lékárnice a má svou vlastní lékárnu u nás v Berouně, táta je zase inženýr a pracuje v jedné velké firmě. Od mala mě hrozně bavilo tancování a všechno kolem něj. Nejvíce mě ale vždycky táhnul balet. Máma to věděla, tak jsem od tří let nastoupila do přípravy a začala pravidelně trénovat. Trenérka byla skvělá a mámě říkala, že bych měla jít dál a stát se profesionální baletkou. Ve škole mi paní učitelka taky vycházela vstříc, jak jen to šlo. Nakonec se mě maminka jednou zeptala, co bych chtěla jednou dělat. Řekla jsem, že chci být baletkou. Našli jsme nejvhodnější kurz, a to v Národním divadle. Začala jsem chodit do přípravy, poté do pokračování a nakonec jsem nastoupila na taneční konzervatoř v Praze a potom na vysokou školu na Hudební fakultu múzických umění. Dnes jsem sólistkou Národního divadla a všechny mé sny se mi splnily.
- d) Ahoj, jmenuju se Darek. Je mi 25 let, máma dělá prodavačku v obchodě se sklem v centru Prahy. Táta s námi nebydlí. Naši jsou rozvedení. Když jsem byl ve čtvrté třídě, přišel k nám do školy pilot dopravního letadla. V tu chvíli jsem věděl, že chci být pilot. Když jsem přišel domů a všechno s nadšením sděloval, máma na mě koukala, jako že jsem se zbláznil. Řekla mi, že si musím najít něco jiného. Že stát se pilotem je hrozně těžké a hlavně, že je to hrozně nebezpečné. Tak jsem na svůj sen zapomněl a stal se ze mě nakonec automechanik. Moje

práce mě baví, ale s pilotováním letadla se to nedá srovnávat. Aspoň si to myslím.

Uspořádání

- Práce ve skupině, nejdřív si přečtou, představí a následuje diskuze
- Skupiny rozdělím podle tahání barevných papírů z pytlíku.

Otázky:

- Jak na vás příběhy působí? (Je smutný, veselý nebo jaký a PROČ?)
- Poradte se ve skupině a pak nám krátce váš příběh představte a řekněte své pocity.

3. Důležité věci (10 minut)

Uspořádání

- Sedíme v kruhu na koberci.

Otázky

- Co je podle tebe v životě důležité?

Technika

- Brainstorming, na jeden velký papír.
- Po každém pojmu se zeptat, zda s tím všichni souhlasí.

4. Co je pro tebe to nejdůležitější na světě a proč?

Otázky:

- Napiš si to na jmenovku a najdi někoho, kdo to má stejné a řekněte si, proč to tak máte.
- Společná diskuze nad výsledky.

5. PŘESTÁVKA

6. Život v budoucnosti (10 minut)

„Zkuste se oprostit od jiných lidí a zkuste mluvit jen za sebe, zavřete si oči a přemýšlejte...”

Otázky:

- Co bys v životě chtěl dělat ty? Jak by ses chtěl cítit?
- Podle čeho sis určil, že zrovna toto chceš dělat?
- Už jsi nad tím někdy přemýšlel?

Ano – jak jsi na to přišel?

Ne – jak by si na to mohl přijít? Ti co odpověděli ano, by mohli napovědět.

Technika:

- Připrav si krátkou improvizaci, setkání spolužáků po letech. Podle toho lístku, který si vytáhneš:

Já za 5 let

Já za 10 let

Já za 15 let

7. Rok 2035 (20 minut)

Nyní jsme v roce 2035, to je za 20 let. Nakresli a popiš, jak se za těch 20 let vidíš?

Otázky:

- Co tam všechno napíšeme?
- Kolik ti bude?

! Prezentace projektů!

Jak dosáhnout cíle?

Otázky:

- Jak můžeme dosáhnout toho, co jsme si napsali na náš projekt, já za 20 let?
- Proč se nám to naopak nemusí povést?
- Je důležitý jen výsledek?

Technika:

Práce ve skupinách, vytvořte živý obraz, který bude představovat vaší pro to, abyste dosáhli svého cíle. *Zkuste vymyslet něco, co tady ještě dnes nezaznělo...*

Učitel bude zapisovat na papír.

8. Reflexe (15 minut)

Otázky:

- Co si z dnešní hodiny odnášíš?
- Co ses o sobě dozvěděl nového?
- Co řekneš dneska doma rodičům, až přijdeš domů?

Úplný závěr:

Zkuste vymyslet motto, které by vás motivovalo k tomu, abyste si svůj sen, cíl splnili.

7.1.6.1 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 1

1. Práce s příběhy

Práce s příběhem se v této třídě opět potvrdila jako dobře zvolená. Děti byly motivované a hodně diskutovaly o tom, jak na ně příběhy působí. Jen mě až u této, poslední, realizace děti upozornily na to, že v příbězích se sen vždy nesplnil klukovi. Proto pokud budu ještě někdy tuto lekci používat, změním zadání příběhů, tak aby to bylo půl na půl.

2. Důležité věci

Vzhledem k tomu, že se jednalo o třetí třídu, tak děti neříkaly obecné pojmy, ale říkaly věci ze svého života. Proto jsem musela pokaždé pojmenovat daný pojem, abychom nemuseli vypisovat celé věty do našeho přehledu. Nevím, jestli jsem tím neudělala chybu a nepoškodila tak myšlenky jednotlivých dětí. Na druhou stranu se objevovaly stejné věci jako ve všech předchozích realizacích. Jen jsme si je museli přesně pojmenovat.

Při práci s jednotlivými pojmy, kdy si děti měly určit, co je pro ně v životě nejdůležitější, vznikl problém, že se děti srocovaly do velkých skupin, protože se u většiny objevil ten samý pojem. Bylo to tím, že jsem dopředu neřekla, že mají vytvořit dvojice. Nakonec ale i tato skupinová práce dopadla dobře a děti zvolily jednoho mluvčího za svou skupinu, který řekl všechny důvody, které měla daná skupina.

3. Život v budoucnosti

V této třídě se mi tato aktivita podle mě povedla nejvíce. Po celou dobu, kdy děti měly přemýšlet o svém budoucím životě, v klidu ležely a opravdu přemýšlely. Nechala jsem jim dostatek času na to, aby si vše promyslely a jak se postupně zvedaly do sedu, přirozeně si

díky očnímu kontaktu vybíraly, s kým budou ve dvojici pro další aktivitu. Vše proběhlo v naprostém klidu a naladění na další aktivitu.

4. Improvizace

Nechala jsem nejdříve, aby se děti rozmístily po třídě a až poté jsem jim rozdala papírky, na kterých byl napsaný časový údaj. Jak jsem uváděla v minulé realizaci ve třetí třídě, nenapsala jsem tam, za kolik let se potkají, ale kolik jim v té době bude. Byl to lepší způsob, děti nemusely přemýšlet nad tím, kolik jim bude za určený čas a rovnou se pustily do nacvičování.

5. Rok 2035

Při výrobě svých obrázků, projektů byly děti svědomité. Na začátku aktivity mi samy řekly, co by se tam mělo objevit. Došly k názoru, že by se tam mělo objevit, co dělají, kde bydlí, jestli mají děti a jak se mají a zda je práce baví. Stačilo se jen zeptat, co by se tam mělo objevit. Práce se jim až na pár výjimek povedla. Děti v této třídě byly velice precizní a nechtěly prezentovat své práce do té doby, než budou úplně perfektní.

6. Jak dosáhnout svého cíle

Jako při práci v předchozí třetí třídě, i zde jsem zvolila pro tuto aktivitu pouze formu otázek. Děti již byly unavené a i na mé otázky se jim už nechtělo moc odpovídat. Proto jsem zvolila možnost, aby se děti nejdříve poradily ve dvojicích a poté nám to řekly. Psala jsem to tentokrát na tabuli, takže děti si mohly kontrolovat, co kdo řekl.

7. Reflexe

Reflexe následovala ihned po ukončení otázek ohledně toho, jak dosáhnout svého cíle. Děti už nechtěly moc mluvit, tak jsem z nich skoro každou odpověď musela tahat. Nakonec ale pár z nich bylo schopných odpovědět na obecnější rovině, že se dozvěděly něco o svých spolužácích a že doma řeknou, že se dnes bavily o svém budoucím povolání.

7.1.6.2 Reflexe související s výzkumnou otázkou č. 2

V této třídě byl celou dobu neuvěřitelný klid a děti si navzájem naslouchaly a svědomitě pracovaly. Přičítám to tomu, že děti nejsou zvyklé takto pracovat a bylo to pro ně něco úplně nového a zajímavého, a proto celou dobu skvěle pracovaly.

Hlavní motivem pro volbu budoucího zaměstnání byly opět zájmy. I když v případě této třídy mi jejich přání a sny do budoucího života přišly hodně naivní. Při otázce, jak daného cíle dosáhnout, se ani v jedné odpovědi neobjevilo, jakou školu by děti musely studovat a co všechno by se měly naučit. I v improvizacích se objevovaly věci, které děti znají z vlastních zkušeností a hlouběji se nezamýšlely nad tím, co všechno pro svůj sen a budoucí život musí udělat.

Děti opět stavěly jen na svých vlastních zkušenostech. Objevovaly se odpovědi, že jim rodiče neřekli, co mají dělat, ale že je podporují v tom, co dělají. Pro budoucí život je to podle mě důležité. Tyto děti cítí z domova podporu pro to, co dělají. To bylo poprvé, co jsem se dozvěděla o takovéto soudržnosti mezi rodiči a jejich dětmi. Samozřejmě to nebylo u všech dětí, ale mohu říci, že mi to většina potvrdila.

Mě jako učitele toto poznání posunulo v tom, že u těchto dětí byl vidět zájem o to, že se s nimi někdo baví o jejich cílech, pocitech a názorech. I vzhledem k tomu, že během samostatné práce dětí byl ve třídě neuvěřitelný klid, usuzuji, že s nimi paní učitelka moc nemluví a je zaměřená spíše na kázeň a hlavně výsledek. Pro mě bylo nejdůležitější, že jsem viděla ten obrovský zájem o to, že někoho zajímá, co si oni myslím.

7.1.6.3 Výsledky rozhovoru s učitelkou F

Z rozhovoru mi vyplynulo, že paní učitelka využívá metod OSV velmi zřídka, skoro vůbec. Jejím zaměřením je výsledek, kázeň během hodiny a soustředění se na probíranou látku. K formě mé hodiny neměla žádné výtky, protože podle jejích slov nemá srovnání. Ani ona sama se nikdy nesnažila o vytvoření jakéhokoli celku pro třídu, ve kterém by si děti mohly utřídit své názory na svůj život, jak ten současný, tak ten budoucí.

K obsahu mi paní učitelka řekla, že ale je důležité se s dětmi bavit o tom, co je pro ně v životě důležité a čeho by chtěly dosáhnout. Byla moc ráda, že viděla, jak se to dá

udělat, a že jí někdo inspiroval k tomu, jak s danou problematikou pracovat. Hlavně sama přiznala, že bylo u dětí vidět, jak moc mi chtějí své názory sdělovat, a to i děti, u kterých by to vůbec nečekala.

Jí samotné se na budoucí povolání ptali rodiče doma, a jako u všech předchozích paní učitelek i ona od útlého dětství věděla, že chce být paní učitelka, kterou v dnešní době je.

8 Shrnutí praktické části

Cílem praktické části byla realizace a následná reflexe dvouhodinové lekce týkající se osobních cílů. Metoda akčního výzkumu mi umožnila získat zkušenost s vytvářením lekce pro výuku OSV, následně ji realizovat, poté reflektovat a dále hledat, jak bych ji mohla vylepšit, abych se od dětí dozvěděla co nejvíce a děti si zase z mé lekce odnesly co nejvíce do vlastního života.

Výzkumná otázka č. 1

Na výzkumnou otázku týkající se hledání forem a metod pro práci s tímto tématem se nedá odpovědět jednoznačně. Určitě je zapotřebí využít metody OSV a vždy tam přidat něco svého. Moje lekce byla jen příkladem, jak třeba by se to mohlo dělat. Jak vyšlo z rozhovorů s učitelkami, byla pro ně má lekce inspirací pro jejich budoucí práci. Doufám, že jsem pomohla tomu, že se v jejich třídách začnou teď metody a formy OSV objevovat častěji.

Určitě nebylo špatně, že jsem využila i dvě metody z dramatické výchovy, protože OSV a DV spolu úzce souvisejí a metody a formy se občas opakují v obou oborech. Pro děti, které nemají s metodami a formami práce až už OSV nebo DV zkušenosti, bylo určitě přínosem, že si je vyzkoušely a že viděly, že učení nemusí být vždy jen otrava a opakování pořád stejných věcí dokola.

Pro správné fungování metod a forem OSV je důležitá i osobnost učitele. Pro mě jako vedoucího lekcí bylo neuvěřitelnou zkušeností dělat výzkumníka a zamýšlet se nad všemi odpověďmi od dětí a hledat v nich hlubší význam. Jako učitele mě to naučilo, jak je pro děti nesmírně důležité, když jim někdo věnuje chvíli, aby mohly vyjádřit svůj názor.

A hlavně že je někdo poslouchá a reaguje na ně. Toto jsem již věděla, ale během výzkumu mi došlo, že ne každý učitel si toho je vědom a ne každý učitel tento prostor dětem věnuje.

Proto jsem na otázku, jak učit o osobních cílech v rámci průřezového tématu OSV, nenašla jasnou odpověď, ale snad jsem byla blízko a vytvořila nějakou inspiraci pro ostatní učitele.

Výzkumná otázka č. 2

Při hledání odpovědi na výzkumnou otázku, co je pro děti hlavním motivem při volbě budoucího povolání, a co děti formuje, aby došly ke svému cíli, mi jako hlavní motivy nakonec vyšly dvě zcela odlišné věci. Jedna je ze složky vnitřních motivů – zájmy. Druhá je pak ze složky vnějších motivů – rodiče. Obě dvě byly na stejné úrovni a většinou se doplňovaly a jedna bez druhé nemohly být. Neboť pro to, aby se dítě mohlo věnovat svým zájmům, musí ho v jeho zájmech podporovat rodina, potažmo rodiče. A toto si uvědomují i děti samy. A na druhou stranu zase rodiče mohou v některých případech svým dětem jejich zájem vybrat a poté motivovat k tomu, aby se tím dítě dále zabíralo. V tomto případě, ale zájem dítěte brzy upadá.

Proto si myslím, že se nedá říci, co u dětí převládá jako hlavní motiv. Zájmy i rodiče jim pomáhají k tomu, aby si splnily své sny. Podpora rodičů a nejbližších lidí mi během výzkum také vyšla jako jeden z hlavních motivů pro volbu budoucího povolání, a to hlavně proto, že děti na prvním stupni mají ve svých rodičích nebo rodinných příslušnících vzory. Pokud tedy mluvíme o fungující rodině.

Zájmy jsou zase hlavním motorem pro práci a objevování. Během prvního stupně ZŠ si dítě buď zájem udrží a prohloubí znalosti o něm, nebo od něj upustí a začne se věnovat něčemu jinému. Pokud tedy dítě cítí, že už zná svůj zájem do velké hloubky, může se stát motivem pro jeho budoucí povolání. V tu chvíli by se měli do procesu začlenit rodiče, nebo alespoň jeden z nich a své síť v tomto podpořit. Rodiče by neměli pátrat, proč se dítě vydalo zrovna tímto směrem, neměli by před dítětem o jeho zájmu mluvit hanlivě a nechat dítě dále zkoumat. Třeba po čase přijde na to, že už o tématu ví všechno, a že by se chtělo zase chvíli věnovat něčemu jinému. Zájmy jsou u dětí na prvním stupni velmi proměnlivé. To, co dítě baví dnes, neznamená, že ho to bude bavit ještě zítra.

Pokud jsme se bavili o přejímání povolání po svých rodičích, setkala jsem se spíše s tím, že děti se snaží vymanit z rodinné tradice a jít si vlastní cestou, byť v podobném odvětví. Tady ale opět musí přijít podpora od rodičů a ne zatracování.

Bylo pro mě milým překvapením, že skoro všechny děti již měly vymyšleno, čím by se jednou chtěly stát. Ve třetí třídě se sice ještě jednalo o celkem naivní představy, bez toho aby věděly, co všechno pro to budou muset udělat. Za to ve čtvrté třídě již děti měly alespoň hrubou představu toho, co všechno je čeká na jejich cestě, pokud si budou chtít splnit svůj cíl. V páté třídě se již jednalo o ucelenou představu o tom, co budou děti ve svém budoucím životě dělat. Hlavně pro mě bylo překvapením, že skoro všechny děti, to již měly probrané s rodiči a některé i s učitelkou.

Kdybych tedy měla interpretovat výsledky celého výzkumu. Pro tvorbu osobních cílů dětí na prvním stupni jsou nejdůležitější zájmy, podpora od rodičů a správné vedení učitele, který se nebojí do svého vyučování začleňovat prvky OSV. Tím pádem pomáhá dítěti k seberozvoji a sebepoznání, které je jednou z nejdůležitějších motivů pro tvorbu osobních cílů.

9 Závěr

Jako učitelé na prvním stupni, se během vyučování musíme věnovat všem stránkám rozvoje dítěte. A je potřeba se věnovat všem stránkám osobnosti rovnoměrně. Měli bychom každé dítě chápat jako individualitu a nechat ho rozvíjet se svým vlastním směrem. A hlavně bychom s ním o všem měli mluvit a naslouchat jeho názorům. Nechat ho si vytvořit svou vlastní identitu. Měli bychom ho podporovat ve všem, pro co se nadchne a co ho baví.

Proto by se určitě neměla vynechávat témata spojená s osobním rozvojem dítěte. Zvláště v dnešní době, kdy se v RVP objevilo průřezové téma Osobnostní a sociální výchova. Je samozřejmé, že děti by si ze školy měly odnášet hlavně znalosti, ale kde jinde než ve škole se mají učit začátkům sociálního vyžití a sociálního kontaktu s jinými lidmi. Kde si mají tvořit své hodnoty, a pak o nich přemýšlet a mluvit?

Prostředí třídního kolektivu je v mnoha ohledech specifické, jedná se o prostředí, kde si děti mezi sebou vůbec nic neodpustí, kde vznikají první kamarádské i nenávistné vztahy. Objevuje se tu podpora od vrstevníků i agrese mezi dvěma lidmi. Ale nad tím vším stojí učitel, který by měl toto všechno sledovat a citlivě začleňovat témata spojená s osobnostním rozvojem.

Nad třídním kolektivem a učitelem poté při socializačním procesu stojí samozřejmě rodina. Nad rodinu není, to mi vyšlo i v mém výzkumu. Je to hodnota, která se nemění a pro všechny děti je nejdůležitější na světě. Proto mě napadá, jaký styl výchovy dítěte je ten nejlepší. Určitě je to ten, který opět naplno respektuje individualitu dítěte a nesnaží se ho v ničem brzdit a podporuje ho ve všem, co dítě dělá.

Jak vyšlo najevo v mém výzkumu, podpora od rodiny je pro děti na prvním stupni velmi důležitým faktorem, který formuje, jak osobnost dětí, tak jejich sociální citění i tvorbu osobních cílů. V mnoha případech jsem se setkala s tím, že některé děti si volí cíle právě takové, aby se dočkaly doma pochvaly a rodiče a nejbližší rodina na ně mohla být pyšná.

Teoretických zdrojů týkající se této tematiky zatím v češtině moc není. Většinou se hovoří o tvorbě cílů, až když je člověk nemá určené v dospělosti. Proto jsem ráda, že jsem

si mohla vyzkoušet, jaké to je dělat něco nového a objevného a doufám, že i aplikovatelného v budoucnosti.

Praktická část mi dovolila více reflektovat vlastní práci a zamýšlet se více nad tím, jaká jsem učitelka, kde jsou mé slabiny a kde naopak si jsem jistá. Průřezové téma osobnostní a sociální výchova má tu výhodu, že se do ní dá vložit i hodně z osobnosti učitele, nebo vedoucího lekce. Myslím si, že děti při každé realizaci cítily, že se jedná o něco jedinečného a i já jsem si nedovedla představit, že bych svoji lekci někde provedla ještě jednou a úplně stejně. Bylo pro mě důležité, aby děti cítily, že hlavním cílem naší lekce jsou ony samy. Že mi jde o to, aby poznaly zase něco více o sobě samotných a dozvěděly se více i o poznávání se navzájem mezi sebou.

Při provádění akčního výzkumu mi došlo, jak je vlastně i pro mě daná problematika ještě pořád živá. Vždy, když jsem uváděla sebe jako první příklad toho co budeme dělat, i já jsem se musela zamyslet nad tím, co je pro mě v mém životě prioritou, a kam bych se chtěla dále vyvíjet. Co naopak ještě rozmyšlené nemám a kde se vidím ve své blízké budoucnosti. Nemohu říci, zda by mi při tomto rozmyšlení pomohlo, kdyby se mi takto někdo věnoval v útlém věku, ale alespoň bych si vzpomněla, že už se mě na to někdy někdo ptal.

10 Literatura

BALCAR, Karel. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 231 s. ISBN: 14-343-83.

ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 272 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024729930.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 807178463x.

ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vyd. 1. Praha: Institut sociálních vztahů, 1996, 302 s. ISBN 8085866153.

ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2002, 387 s. ISBN 8072033808.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 774 s. ISBN 9788073675691.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 9788073674854.

HUDEČEK, Jaroslav. *Hodnotové orientace v motivační sféře osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986. 95 s. ISSN: 0069-2298.

KIM, Sang H. *Tisíc a jeden způsob jak motivovat sebe i druhé*. Vyd. 1. Překlad Aleš Lisa. Praha: Management Press, 1999, 162 s. ISBN 80-85943-96-4.

KOHOUTEK, Rudolf. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998, 181 s. ISBN 80-7204-064-2.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychologické eseje: (z konce kariéry)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, 209 s. ISBN 8024608928.

Pedagogika pro učitele: podoby vyučování a třídní management, osobnost učitele a jeho autorita, inovace ve výuce, klíčové kompetence ve vzdělávání, práce s informačními prameny, pedagogická diagnostika. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Editor Alena Vališová, Hana Kasíková. Praha: Grada, c2011, 456 s. ISBN 9788024733579.

PIAGET, Jean a Bärbel INHELDEROVÁ. *Psychologie dítěte.* 6. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0691-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník.* 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu.* 6., rev. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, 208 s. Psyché (Grada). ISBN 9788024731339.

SEDLÁČKOVÁ, Daniela. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 123 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024726854.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 9788073677787.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Vyd. 3., opr. Praha: Academia, 2005, 647 s. ISBN 80-200-1080-7.

SMÉKAL, Vladimír. *Poznávání a posuzování osobnosti žáků: (Základy praktické psychodiagnostiky pro výchovné poradce a učitele).* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1970. 64 s. ISBN: 17-206-70.

ŠVANCARA, Josef. *Emoce, city a motivace.* 3. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří.* 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 8071783080.

VALENTA, Josef. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 232 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024744735.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 352 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024718651.

Internetové zdroje

VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova: obecně i jako průřezové téma v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 2015-01-19].

Dostupné z: <http://web.ff.cuni.cz/ustavy/pedagogika/pages/cze/studium/osv>.

11 Přílohy

Seznam příloh

Níže uvedené práce žáků jsou využity se souhlasem zákonných zástupců dětí.

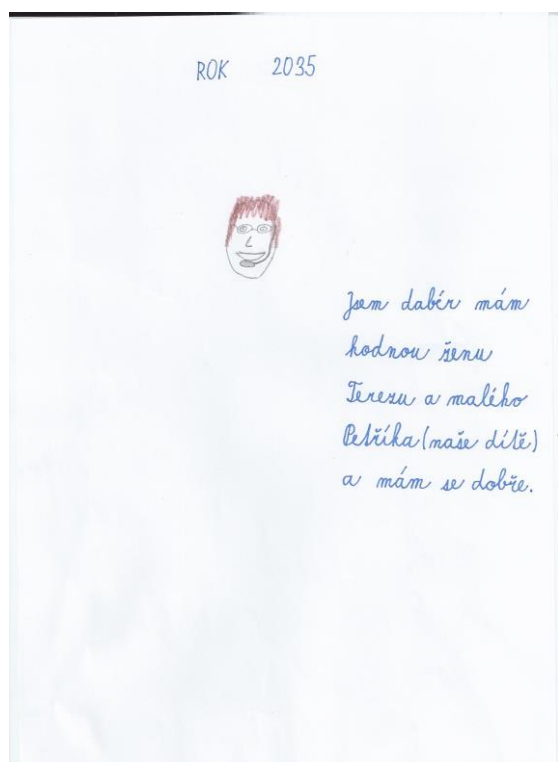
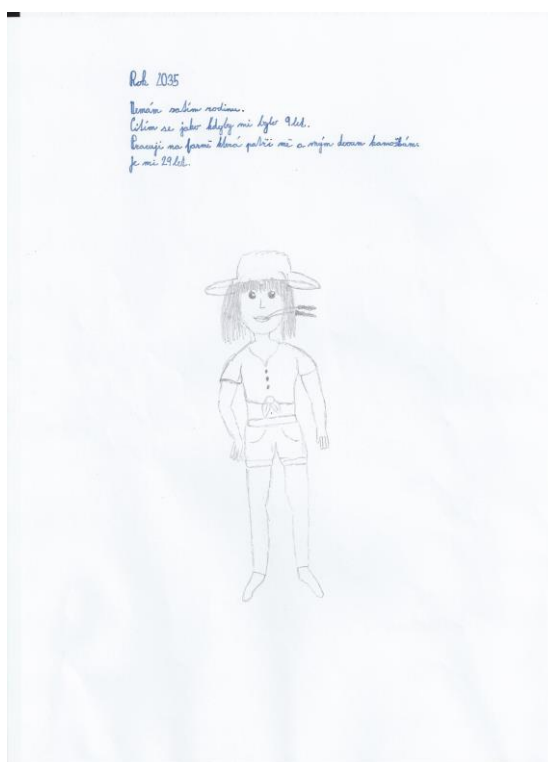
Příloha č. 1- Práce žáků ze třetích tříd

Příloha č. 2- Práce žáků ze čtvrtých tříd

Příloha č. 3- Práce žáků z pátých tříd

Příloha č. 1- práce žáků třetích tříd

Já budu mít
rodinu a budu
se cítit dobře.

Rok 2035

Pracuju jako privalkyně
mám kluka Pepu

Mám velký byt a krásnou velkou zahradu.

Jsem lékař a mám dvě děti.

Jsem velká je mi už
29 let. Pracuji jako ko-
smetolog. Už mám rodinu
2 dcery a manžela, také
jedno kotátko. Mám se dobře
a jsem ráda že žiju a mám
rodinu.

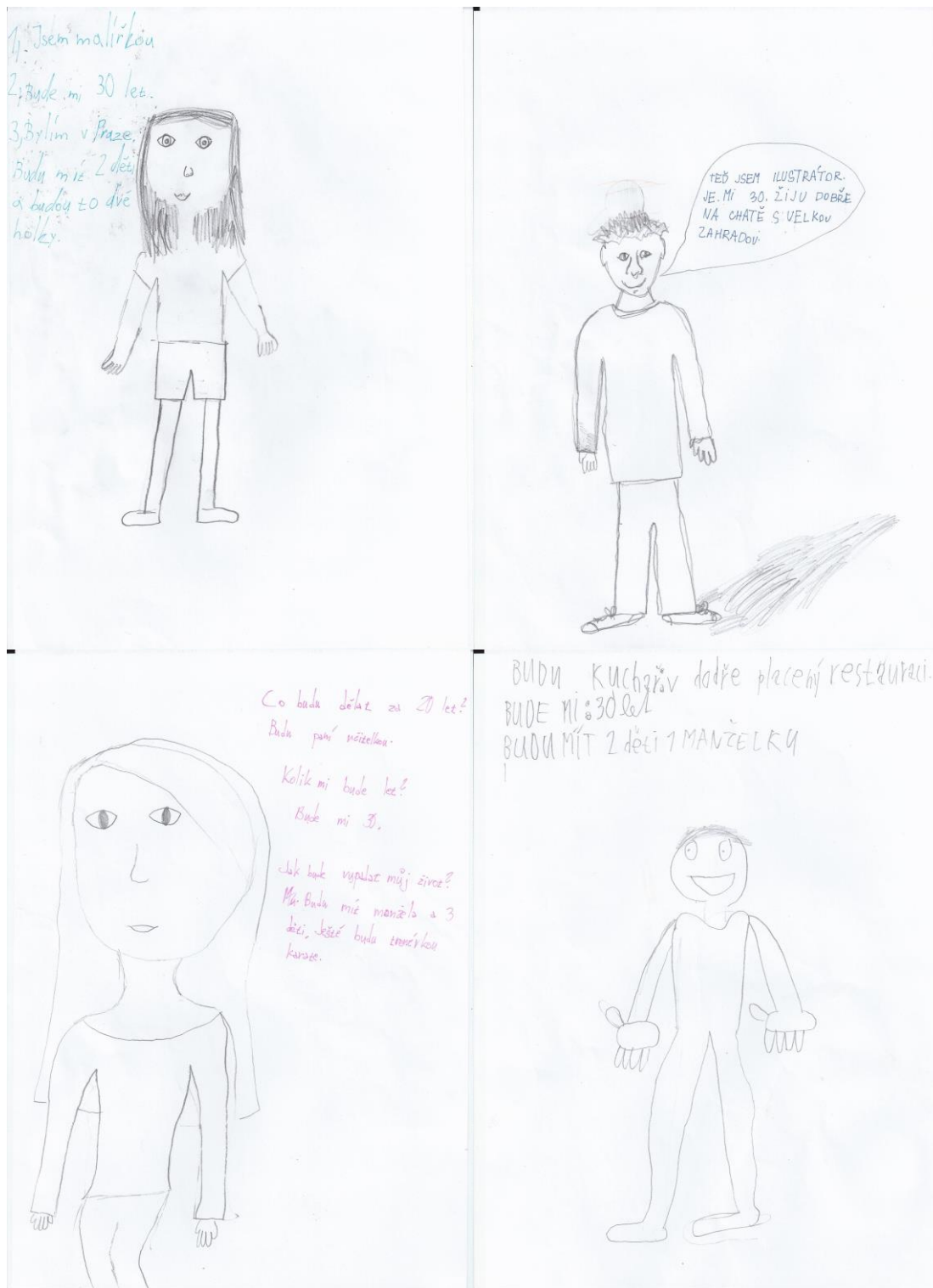
Stažka

To jsem já je mi
29 let jsem hevíčka
a mám přátele a
chtím se šťastně.

Příloha č. 2- práce žáků čtvrtých tříd

Já za 20 let

- co dělám - cukrářku
- jak se mám - dobře
- kolik mi je - 30 let
- mám klapa - možná
- kdo to bude - c
- mám dítě - nevim

Já za 20 let

Sem módní návrhářka (Architektka)

Dobře

30 let

budu mít přitele
a děti

Budu sportovec nebo řidič ZOO. Bude mi 30 let. Bude mi chvilu, Bude mi k tomu maminko a chvilu bych 2 děti. Bude se jmenovat Marie a Václav jako má prarodič. Jindy jsem fotografka:

Budu trenérka gymnastiky.

Bude se mi dobře.

Bude mi 29 let.

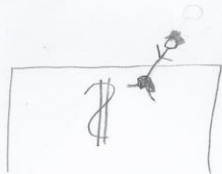
Oslavní dvě
dětí (holčičky)

Já když mi je 29.

za dvacet let vystuduju vysokou školu a
stanu se nejrychlejším běžcem světa.
Potom vyhraju 10 000 000 Kč a budu
milionář. Olik ☺

bude mi 29

budu ve svojí výšivce

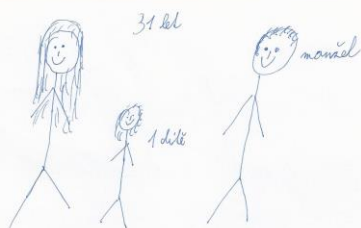

Příloha č. 3- práce žáků pátých tříd

Až my bude 31, Budu bydlet ve
Městě Lázních. Bude mít manžela
a 2 děti. Chtěla bych holku a
kluka. Kluk by
byl Dan, a holka
Andreja.
Budu veterinářkou
a mám příbuzným
bude děvat
slavy.

Já jsem babička. Je mi 35 let. Já mám manžela a 5 dětí,
3 holky a 2 kluky. Jejich jména jsou Teresa, Juke, Veronika,
Mare a Loni. Nejstarší je Veronika, je jí

Budu _____.
Bydlet v domě se zahrádkou.

Já jsem spisovatelka a básnířka.
Rodinu ještě nemám. Je mi 30 let
a ráda sportuji. Své práci se
věnuji od dvaceti let, hned
jak jsem došedla ze školy.
Mám kočku a rybičky.
Ráda se setkávám se svými
přáteli ze školy. Moje nejoblíbenější
barva je černá a zvěř želva.

31 let
2 děti (2x dívka)

Chěl bych mít vlastní restauraci a vaříci tam.
Bydlet se pecho ve vlastním domě.

1x manželka

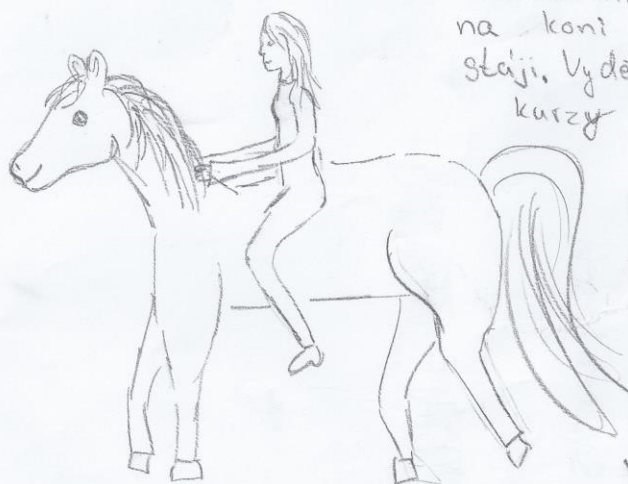
vystudovanou základní, střední a vysokou školu.

Konec

Je mi 31 let. Mám manžela a dvojčata Emu a Kristofa. Žije se mi fajn. Jsem ^{dopek} úspěšná režisérka někdy si i zahrāju v nějakém filmu, ale jen občas. Emě a Kristofovi jsou 3 roky. A teď chodí do školky tak že je to pro mě trochu náročné, ale zatím to zvládám. Teď právě dělám na novém filmu který se dostane do kin asi za 2 roky. A jsem ráda, že jsem si splnila svůj sen. Už od 6 let jsem se chtěla stát herečkou a pak jsem to trochu změnila, že chci být režisérkou. Na dětech mi záleží nejvíce.

EMA
A
KRISTOF

Je mi 34 let, mám manžela, dvě sedmileté děti a jezdím na koni ve své vlastní stáji. Vydávám si jezdeckými kurzy pro děti i dospělé. Daří se mi dobře a jsem ráda, že se mi splnil sen mít svou stáji a závodně jezdit. Žiju na statku nedaleko Prahy.

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				